ИНҚИРОЗ

Хўжаликнинг Қарши ва Касби туманлари чорраҳасида, яна катта йўлнинг устида жойлашгани ҳам пешонамизнинг шўри бўлди, бирор комиссия ёки "катта" келса, ҳамма йўл бўйига чиқиши керак. Иш қолиб кетади, одамларнинг умри йўл бўйида ўтади. Шунақа кўзбўямачиликларга вақт кетмаганда, бу йил пахтани тўлдирса бўларди.

2 -бет

ДАЛИЛЛАР СЎЙЛАЙДИ

Ҳисобот билан танишиб амин бўлиш мумкинки, матбуот кўпроқ Ғарб давлатларида эркинроқ ва, аксинча, Шарқ мамлакатларида матбуот озодлиги масаласида ҳали кўплаб ечимталаб муаммолар бўй кўрсатиб турибди. Бу, бизнинг назаримизда, халқларнинг менталитетига ҳам бевосита ва билвосита боғлиқ. Чунки Шарқ халқлари азалдан андишали бўлишган, камчиликларни кўпам фош қилаверишмаган ва давлат раҳбарларини танқид қилишни ўзига жоиз деб билмаганлар. Фаҳми ожизимизча, бунинг асосий сабаби мана шунда.

3 -бет

БИР КУНЛИК КИРАКАШ

Қўшнимнинг «кўрсатмалари»га амал қилиб, «Жигули»мни кечқурун тайёрлаб қўйдим. Эрталаб соат 7 да маҳалламиздаги ёқилғи қуйиш шаҳобчасига кириб келдим. 10 литр бензин — 2800 сўм. Хизмат ҳақи — 100 сўм. Шаҳобча компютери роппа-роса 10 литрни кўрсатган бўлсада, назаримда 1 литр камроқ қуйишди. Шунисигаям шукр. Мўйловдор амакиларнинг ҳам тирикчилиги, катта-кичик чиқимлари бор. Тушуниш керак...

4 -бет

Mustaqil gazeta

HURRIYAT

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan E-mail: hurriyat@uzpak.uz № 3 (361) 2004-yil 21-yanvar

«HURRIYAT» сизники, Сиз HURRIYATники бўлинг!

Газетамизга 2004 йил учун обуна давом этмоқда.

Нашр кўрсаткичи — 233

Робита

ҚАЙТА КЎЗ ОЧАЁТГАН БУЛОҚ

ЎЗБЕКИСТОН-ҚУВАЙТ ҲАМКОРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСИ ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАНДИ

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов Қувайт амири Шайх Жобир ал-Аҳмад ал-Жобир ас-Сабоҳ таклифи билан Форс кўрфази мамлакатида расмий ташрифда бўлди. Кўпчилик таҳлилчилар ушбу ташриф Ўзбекистон-Қувайт муносабатлари ривожига хизмат қилишини таъкидлашмоқда.

Қувайт — Форс кўрфазида жойлашган чоғроққина мамлакат. Жанубда Саудия Арабистони, шимолдан Ироқ билан чегарадош. Майдони — 17, 8 минг кв.км. Аҳолиси — 2,5 миллион киши. Ҳудудининг кичиклиги, аҳолиси сонининг у қадар юқори эмаслигига қарамай, Қувайт катта нефть заҳиралари эвазига Осиёнинг энг бадавлат давлатларидан бирига айланди.

Маълумотларга қараганда, амирлик нефть заҳираси 96,5 миллиард баррелни ташкил этади (Бу жаҳон "қора олтини"нинг 10 фоизи Қувайтда жамланган, деганидир). Айтиш мумкинки, нефть ва нефть маҳсулотларини қайта ишлаш мамлакат иқтисодиётининг энг асосий тармоғи — жон томири ҳисобланади. Миллий экспорт маҳсулотларининг 90 фоизи айни шу соҳага тааллуқли экани ҳам фикримизни тасдиқлайди.

Қувайт деганда, кўпчиликнинг тасаввурида ривожланган шаҳарлар, юксакка бўй чўзган гўзал ва ажабтовур иморати олийлар, хуллас, Шарқу Ғарб тамаддунини ўзида мужассам этган давлат жонланади. Дарҳақиқат, Қувайт дунёнинг бадавлат мамлакатлари рўйхатининг олдинги ўринларида туради. Ўтган молия йилида амирлик ялпи ички маҳсулоти 43,7 миллиард долларни ташкил этгани, ЯММнинг аҳоли жон бошига тақсимоти 18200 доллардан ошгани Қувайтнинг нечоғли иқтисодий қудратга эга эканини яққол намоён этади. Яна бир эътиборли томони, амирликда миллий даромаднинг 10 фоиз қисми анъанавий тарзда "Келгуси авлодлар" жамғармасига ўтказилади ва қонунга мувофиқ улардан фойдаланиш тақиқланади.

Конституциявий монархия тузумида яшаётган мамлакатни 1977 йилдан буён Шайх-Жобир ал-Аҳмад ал-Жобир ас-Сабоҳ бошқариб келмоқда. Амирнинг ноиби валиаҳд шайх Саад ал-Абдулла ас-Салим ас-Сабоҳ ҳисобланади. Мамлакат Бош вазири курсисини эса 2001 йилдан буён шайх Сабоҳ ал-Аҳмад ал-Жобир ас-Сабоҳ эгаллаб турибди. Умуман, амирликда подшоҳ оиласининг мавқеи жуда баланд ва давлатнинг юқори мансабларига Ас-Сабоҳ сулоласи вакиллари тайин этилган.

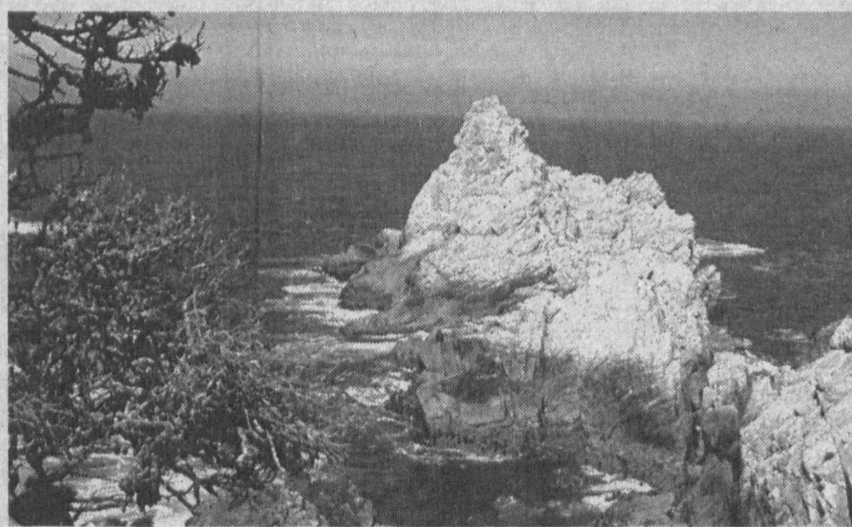

50 депутатдан иборат Миллий Мажлис давлат қонун чиқарувчи идораси саналади. Ижроия ҳокимияти ваколатини эса Вазирлар Маҳкамаси амалга оширади. Амир Бош вазир ҳамда вазирларни тайинлайди ва лавозимидан озод қилади. Шунингдек, давлат раҳбари парламентни тарқатиб юбориш ҳуқуқига ҳам эга.

Маълумки, Қувайт давлати 1991 йили Ироқ билан бўлган урушда жуда катта талафот кўрганди, иқтисодиёт бутунлай издан чиқиб кетганди. Мамлакат ҳарбий операциялар майдонига айланиб қолганди. Аҳвол шу даражага етгандики, давлат раҳбари Қувайтни тарк этиб, Саудия Арабистонида жон сақлашга мажбур бўлганди. Лекин мураккаб ижтимоий-иқтисодий ҳолат ва улкан йўқотишларга қарамай, мамлакат қисқа фурсат ичида қаддини ростлади. Яна жаҳоннинг мутараққий давлатлари қаторидан жой олди. Амирлик 2003 йилда Ироқда Саддам Ҳусайн ҳокимиятини ағдариш йўлида олиб борилган ҳарбий операцияларда ҳам фаол иштирок этди. АҚШ ва Буюк Британия позициясини мустаҳкам қўллаб-қувватлади. Бу жиҳатдан Қувайт юритаётган сиёсат Ўзбекистон ҳукумати қарашларига ҳамоҳангдир.

Ўзбекистон ва Қувайт ҳамкорлиги тарихига тўхталганда, айтиш жоизки, амирлик мамлакати давлатимиз мустақиллигини биринчилардан бўлиб эътироф этган. Икки томонлама дипломатик муносабатлар эса 1994 йил июлдан бошлаб йўлга қўйилган. Қувайтнинг Марказий Осиёдаги дастлабки элчихонаси ҳам Ўзбекистонда очилган. Ўтган йиллар мобайнида Қувайт ҳукумати ва парламентининг юқори мартабали раҳбарлари мамлакатимизга ташриф буюрдилар. Ана шу учрашувларда икки давлат ўртасидаги иқтисодий-сиёсий ва маданий ҳамкорлик пойдевори яратилди.

Ҳозирда Қувайт ўз капитал маблағлари ва сармояси билан мамлакатимиздаги иқтисодий ислоҳотлар жараёнида иштирок этиб келмоқда. Мисол учун, Қувайт Араб иқтисодий ривожланиши жамғармаси кредити эвазига Нукус ва Урганч шаҳарларида аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш лойиҳалари амалга оширилди. Самарқанддаги Имом Ал-Бухорий мажмуасини жиҳозлашдек хайрли ишга ҳам ҳамкор мамлакат ўз улушини қўшди. Бироқ икки томонлама алоқалар тўла имкон даражасида олиб борияпти, дейиш қийин. Ҳали ҳамкорлик борасида фойдаланиш мумкин бўлган имкониятлар бисёр. Давлатимиз раҳбарининг Қувайтга ташрифи ана шу кашф этилмаган имкониятлардан самаралироқ фойдаланишга йўл очади, дейиш мумкин.

Президент Ислом Каримовнинг Ал-Қувайтдаги сафари чоғида савдо-иқтисод, фан-техника, ҳаво йўллари, инвестицияни ҳимоялашга бағишланган, шунингдек, терроризм, наркобизнес ва уюшган жиноятчиликка қарши кураш бўйича олтита давлатлараро битим имзоланди. Шу билан бирга барча жабҳаларда икки томонлама муносабатлари равнақига хизмат қилувчи Меморандум қабул қилинди.

Мақола аввалида Қувайт давлатининг юқори иқтисодий имкониятлари хусусида бежизга алоҳида тўхталмадик. Умид қиламизки, ушбу ташрифдан кейин миллий ишлаб чиқаришимизда амирлик сармояси улуши янада ошади, Қувайт ишбилармонлари, инвесторларининг иқтисодимизда иштироки бундан-да фаоллашади. Зеро, Ал-Қувайтда икки давлат бошлиғи томонидан инвестицияни ҳимоялаш тўғрисидаги махсус битим имзоланди. Демакки, иқтисодий ҳамкорликнинг ҳуқуқий асоси мустаҳкамланди. Энди асосий гап ана шу имкониятларни юзага чиқариб, ундан миллий манфаатимиз йўлида самарали фойдалана олишда қолди.

Собиржон ЁҚУБОВ

Тақдимот

«ОСМОНДАГИ БОЛАЛАР-2»

Душанба куни Республика Кинochилар уйида таниқли кинорежиссёр Зулфиқор Мусоқовнинг "Осмондаги болалар-2" фильми тақдимоти бўлиб ўтди. Уни "Ўзбеккино" ДАК раиси, ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўст кириш сўзи билан очди. Шундан сўнг режиссёр фильм ижодкорлари билан йиғилганларни бирма-бир таништириб чиқди.

— **Мазкур фильм бундан бирмунча вақт муқаддам томошабинлар эътиборига ҳавола этилган "Осмондаги болалар" киноасарининг мантиқий давоми ҳисобланади. Кўпчилик мухлислардан тушган таклифларни инобатга олган ҳолда фильмнинг иккинчи қисмини яратдик. Суратга олиш жараёнлари анча мураккаб кечди, албатта. Биринчидан, асосий қаҳрамонларни талқин этган актёрлар ҳали анча ёш, бунинг устига кино санъатига эндигина кириб келишаётган умидли ижодкорлар. Лекин улар ўз истеъдодларини намойиш эта билишди. Умид қиламизки, фильм мухлислар томонидан илиқ кутиб олинади,** — дейди фильм режиссёри, сценарий муаллифи Зулфиқор Мусоқов.

Фильм воқеалари Ўзбекистон (Тошкент шаҳри ва Фарғона вилояти) ҳамда Буюк Британия (Лондон) да кечади. Унда замондош ёшларнинг туриш-турмуши, яшаш тарзи ва орзу-умидлари йўлидаги интилишлари мароқ билан ҳикоя қилинади. Киноасарда дўстлик ва муҳаббат, одамийлик ва садоқат, ватанпарварлик ва ҳалоллик каби юксак инсоний фазилатлар кўкларга кўтарилади. Асосий қаҳрамонлар — болаликдан бирга ўсиб, бирга ўқиган дўстларнинг бошидан кечирган саргузаштлари, гоҳ қувноқ, гоҳ ғамгин воқеаларга бой қизиқарли ҳаёти ёрқин бўёқларда моҳирлик билан тасвирланади. "Осмондаги болалар-2"да ёшларнинг бир-бирига бўлган соф муҳаббати ва бунда учраган турли тўсиқларни мардонавор енгиб ўтишлари, шунингдек, юксак инсоний туйғу — дўстлик ва унга садоқат юқори пардаларда тараннум этилади. Фильмда юмористик саҳналар, ўзбек халқи менталитетига, миллийлигига хос ва мос хусусиятлар шу қадар усталик билан сингдириб юборилганки, натижада томошабинда улар ортиқча эътироз уйғотмайди.

Бироқ баъзи ўринларда воқеа-ҳодисалар бироз бўрттириброқ тасвирланган, муболағали ўринлари ҳам сезиларли даражада. Буни зийрак томошабин дарров илғай олади. Лекин табиатан юморга, ҳазил-мутойибага мойил бўлган ўзбек хал-қи учун тақдим этилаётган янги фильм мухлисларга манзур бўлади, деб ўйлаймиз.

Янги фильмнинг муваффақиятли чиқишида Тўйчи Орипов, Ҳожиакбар Нурматов, Лутфулла Саъдуллаев, Жамшид Зокиров, Гавҳар Зокирова, Саида Раметова каби таниқли санъаткорлар ҳамда Темур Мусоқов, Жавоҳир Зокиров каби умидли ёшларнинг меҳнатларини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ

ҚИШЛОҚ МАНЗАРАЛАРИ

Яратганнинг ато этган умрини ҳар бир инсон имкон қадар яхшиликка, эзгуликка сарфлаб, яхши яшашга, ўзидан кейин қилган меҳнатига, чеккан машаққатига яраша яхши ном қолдиришга ҳаракат қилади. Воажабки, ўтган аср бошида мустабид тузум юртдошларимиз бошига минг азоб-уқубатлар солиб, чеккан азоб-уқубатларига яраша мукофот эмас балки уларни бир умрлик лаънат тошлари билан тақдирлаганди. Шукрлар бўлсинки, бугун биз юқоридан белгилаб берилган тизим, улар томонидан айтилган фикрлар билан эмас, ўзимизнинг дунёқарашимиз, тафаккур ва онгимиз билан ҳисоблашиш бахтига муяссар бўлдик.

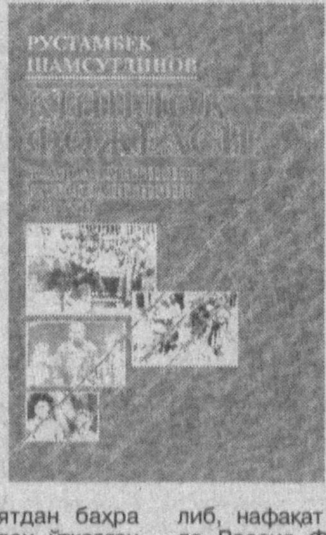

Куни кеча Миллий матбуот марказида ана шундай имкониятдан баҳра олиб яратилган, халқимиз бошидан ўтказган азоб-уқубатларни асл ҳолича ўзида мужассам этган, Андижон Давлат университети профессори Рустамбек Шамсутдиновнинг **"Қишлоқ фожеаси: жамоалаштириш, қулоқлаштириш, сургун"** деб номланган фундаментал китобининг тақдимоти бўлиб ўтди.

Маросимга таклиф этилган олимлар, зиёлилар Ватанимиз ва хориждаги кўпдан-кўп, хилма-хил манбаларни илк бор илмий истеъмолга киритиб ёзилган мазкур тадқиқот ҳақида илиқ фикрлар билдириб, Ўрта Осиё, айниқса, Ўзбекистон қишлоқларида мажбуран ўтказилган жамоалаштириш ва у билан боғлиқ деҳқонларни қулоқ қилиш, сургун этиш жараёни, унинг фожеали оқибатлари илмий жиҳатдан очиб берилганлигини таъкидладилар.

Бугунга келиб, тарихчи олимларимиз олдида мустабид даврда халқимиз бошига солган кулфатлари, Чор Россияси томонидан олиб борилган "қулоқлаштириш" сиёсати учун ўтган аждодларнинг бугунги вакилларини айблаш, уларни қоралаш эмас, келажак авлодга шўро даври тарихининг хато ва камчиликларини, уларнинг асл мақсадларини ҳаққоний равишда етказиб бериш масаласи турибди. Тақдимотда сўзга чиққан соҳа вакиллари томонидан Р. Шамсутдинов ана шу ҳақиқатни яхши тушунган ҳолда бор имкониятларини ишга солиб, нафақат республикамиздаги, айни пайтда Россия Федерацияси, Украина ва бошқа жойлардаги махфий архивларда ишлаш жараёнида "қулоқлаштириш" кампаниясига доир янги қимматбаҳо маълумотларни қўлга киритган.

Маросимга ташриф буюрган олим ва журналистлар кенг китобхонлар оммасига, айниқса, Ўзбекистон тарихи билан қизиққанларга мўлжалланган, олий ўқув юртлари талабалари, магистрантлари, аспирантлари, профессор-ўқитувчилари ҳам фойдаланишлари мумкин бўлган ушбу асарни кенг тарғиб этиш кераклигини эътироф этдилар.

Баҳриддин МИНГБОЕВ

Фикр

СУҒУРТА ҲУҚУҚИ

Ундан қандай фойдаланиш мумкин?

Табиий офатлар, бахтсиз ҳодиса ва фожеалар ҳар доим ҳам инсоният тараққиётига тўсиқ бўлиб келган. Жамиятнинг ҳам моддий, ҳам маънавий равнақига катта салбий таъсир кўрсатган. Шу боис ҳам инсоният талафотлар ўрнини зудлик билан тўлдириш, бахтсиз ҳодисалар оқибатини тугатиш ва зарарларни қоплаш учун қадим даврларданоқ суғурта хизматини жорий қилган. Ана шу асосда кейинчалик илмий йўналишлардан бири сифатида суғурта ҳуқуқи тушунчаси келиб чиққан.

Суғурта ҳуқуқи суғурта ҳақидаги барча қонунлар, меъёрий ҳужжатларни, кишилар ва жамоаларнинг муносабатларини ўзида мужассамлаштиради. Мамлакатимиз Парламенти томонидан 1993 йил 6 майда қабул қилинган "Суғурта тўғрисида"ги Қонун соҳадаги кўп томонлама муносабатларни тартибга солувчи асосий ҳуқуқий ҳужжат ҳисобланади. 5 боб, 33 моддадан иборат бўлган қонунда республикамиз иқтисодиётида суғуртанинг тутган ўрни, мазкур хизматни ташкил этиш асослари, шу жумладан, фуқаролар ва юридик шахсларнинг суғурта ташкилотлари билан муносабатлари, молиявий масалалар ҳамда бу борадаги давлат назорати тартиби баён қилинган. Суғуртадан мақсад табиий офат ва кўнгилсиз ҳодисалар келтирадиган йўқотишларни қоплаш учун пул жамғармалари ҳосил қилишдир. Жисмоний ва юридик шахслар ҳисобидан шаклланадиган бу фондларни ташкил этишда суғурта ташкилотлари билан суғурталанувчилар ўртасида муносабат юзага келади. Мамлакатимиз шароитида бу муносабат суғурта ташкилотлари билан корхона ва ташкилот, фуқаролар ўртасида шаклланади. Табиики, мижозлар тўлаган бадаллардан тузиладиган пул жамғармаси улкан миқдорни ташкил этади. Суғурта ташкилоти кўрилган зарар нисбатига қараб суғурталанувчига маблағ ажратади ва шу тариқа кўнгилсизликлар оқибати бартараф этилади.

Шунингдек, Фуқаролик кодексининг 52-боби ҳам айни суғурта масалаларига бағишланган. Ушбу бобда суғуртанинг муҳим ҳуқуқий жиҳатлари — шартномалар тузиш, икки томонлама суғурталаш, ҳамкорлик суғуртаси, суғуртани амалга оширишда томонларнинг жавобгарлиги қонуний асосда тушунтириб берилган. Айтиш жоизки, суғурта бозор иқтисодиёти тизимининг муҳим бўғини, таркибий қисмларидан бири саналади. Боиси, табиий офат ёки бошқа фожеавий ҳодисалар, энг аввало, иқтисодий ишлаб чиқаришга соя солиши ҳеч кимга сир эмас. Шу маънода мамлакатимиз суверен республика деб эътироф этила бошланганидан буён суғурта соҳасида ҳам жиддий таркибий ўзгаришлар амалга оширилди. Олим ва мутахассислар бу ўзгаришларни очиқ эътироф этмоқдалар.

Биринчидан, мамлакатимизда мустақил суғурта тизими барпо этилди. Аввалари монополия шаклида фаолият кўрсатган ягона суғурта механизми давлат акциядорлик ҳамда хусусий компанияларга бўлинди.

Иккинчидан, юқорида зикр этилганидек, суғурта қонунчилиги мустаҳкам асосда ишлаб чиқилди, мамлакатимизнинг ўзига хос хусусиятлари инобатга олиниб, мазкур соҳа тўғрисида махсус қонун, фармонлар қабул қилинди.

Учинчидан, хориж суғурта ташкилотлари билан ҳамкорлик йўлга қўйилди, улар иштирокида қўшма компаниялар барпо этилди. Энг муҳими, республикамиз қўшма суғурта ташкилотлари жаҳон суғурта муассасалари қаторидан жой олди.

Тўртинчидан, мажбурий суғурта тадбири аввалги йилларга қараганда қисқарди, ихтиёрий суғурта доираси кенгайди.

Суғурта мулк кафолати сифатида, айниқса, ишлаб чиқариш корхоналари учун самарали восита бўлиб хизмат қилади. Мисол учун, бирор-бир корхонанинг суғурталанган мулки кўнгилсиз воқеа туфайли талафот, зарар кўрди, қисқаси, суғурта ҳодисаси рўй берди. Хўш, ана шу вазиятда суғурта хизматидан қандай фойдаланиш мумкин? Аввало, шуни айтиш керакки, мол-мулк одатда табиий офатлар ёнғин, радиоактив таъсир, ўғрилик, коммунал тизимдаги бузилишлар натижасидаги шикастланишдан суғурталанади. Агар юқоридаги каби кўнгилсиз ҳодисалар рўй бергудек бўлса, корхона, ташкилот уч кун ичида суғурта ташкилотига маълум қилиши зарур. Шундан кейин махсус комиссия кўрилган зарар миқдорини аниқлайди ва далолатнома тузади. Ҳисоб-китоб ўн кун давомида олиб борилади. Суғурта қопламалари акт тузилгандан бошлаб йигирма кун ичида корхонага тўланади. Қоплама тўлашда суғурта ташкилоти кечиккан ҳар бир кун учун 0,05 фоиз бўнак тўлайди.

Шунингдек, мол-мулк суғуртаси билан бирга шахсий суғурта тури ҳам мавжудки, у инсон ҳаёти ва соғлиғини асраш, турли бахтсиз ҳодисаларнинг олдини олишга ёрдам беради. Айни вақтда мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган 85 дан ортиқ давлат ва хусусий суғурта компаниялари, агентликлари мулк, шахсий, шунингдек, тадбиркорлик доирасида хавф-хатар суғуртаси бўйича мамлакат фуқароларига хизмат қилади. Мисол учун, "Ўзагросуғурта" давлат ҳиссадорлик компанияси қишлоқ хўжалиги соҳасида фаолият юритаётган жисмоний ва юридик шахслар мулкини суғурта йўли билан ҳимоя қилса, "Кафолот" давлат суғурта компанияси шаҳарларда аҳоли ҳаёти, саломатлиги, корхона ва ташкилотлар мол-мулкини муҳофазалайди. Ихтисослаштирилган "Мадад" суғурта агентлиги эса кичик ва ўрта бизнес, хусусий тадбиркорлик вакилларига хизмат қилади. Шунингдек, 1994 йилда ташкил этилган "Ўзбекинвест" экспорт-импорт миллий суғурта компанияси мамлакатимиз иқтисодиётида экспорт даражаси ўсишига ёрдам беради, хориж инвестициясининг комплекс суғуртасини таъминлайди. Компаниянинг ўзига хос хусусиятларидан бири — инвестиция, сармоя фақат иқтисодий хавф-хатардан эмас, сиёсий хавф-хатардан ҳам (уруш, инқилоб, сиёсий чекловлар ва б.) ҳимоя қилинади.

Шу билан бирга мамлакатимизда суғурта тизимини янада ривожлантириш учун суғурта бозорини такомиллаштириш, ташқи савдо муносабатлари, туризм суғуртасига алоҳида эътибор қаратиш, тадбиркорлик ва кичик бизнесни суғурталашнинг янги усулларини жорий этиш ҳамда бу борада хориж давлатлари билан ҳамкорликни кучайтириш талаб этилади. Асосийси, бу жараёнда суғурта қонунчилиги такомиллаштирилиб, замон талабига мос равишда тўлдириб борилиши зарур.

Нодирбек ҲОЖИМАТОВ,
Наманган Давлат университети Ҳуқуқшунослик факультети талабаси

Тадбир

Айни вақтда Ҳиндистоннинг экспорт ташкилотлари федерацияси делегацияси мамлакатимизда меҳмон бўлиб турибди.

АНГЛАШУВ МЕМОРАНДУМИ ИМЗОЛАНДИ

Делегация таркибида иқтисодиётнинг электроника, фармацевтика, тўқимачилик, автомобилсозлик каби турли соҳаларига ихтисослашган 17 Ҳинд компаниясининг 20 нафар вакили бўлиб, улар иштирокида икки томонлама манфаатли учрашувлар ўтказилмоқда. Кеча ана шундай тадбирлардан бири пойтахтимизнинг "Интерконтиненталь" меҳмонхонасида бўлиб ўтди.

Учрашув Ҳиндистон экспорт ташкилотлари федерацияси Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар агентлиги ҳамда Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси ҳамкорлигида ташкил этилди. Мусоҳаба жараёнида икки давлат ўртасидаги савдо ва инвестиция ҳамкорлигини кучайтириш имкониятлари таҳлил этилди. Учрашув якунида Республикамиз Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси ҳамда Ҳиндистон экспорт ташкилотлари федерацияси ўртасида Англашув Меморандуми имзоланди.

Воҳид ҒАНИЕВ

Тарих

ЖАДИД МАТБУОТИ

У қандай эди?

Жадид даври матбуоти ўзининг дадиллиги, реал ҳаёт воқелигини ҳаққоний кўрсатиб бера олгани ҳамда ижтимоий-сиёсий воқеликка кучли таъсири билан ўзининг алоҳида ўрнига эга.

Агар адолат юзасидан гапирадиган бўлсак, аслида жадид матбуоти кўп жиҳатдан жуда ночор аҳволда эди. Ўша даврдаги кўпгина нашрлар ҳар хил сиёсий тазйиқлар, баҳоналар билан бир йил, икки йил фаолият кўрсатмасдан, тезда ёпилиб кетаверган. Аммо улардаги аксарият мақолалар ҳозирги даврда чиқаётган мақолалардан кескин фарқ қилади.

1905 йил 17 октябрда Россия подшоси демократия, матбуот ва сўз, ҳар хил йиғинлар ўтказиш эркинлигини жорий қилишга мажбур бўлди. Буни жадидлар катта хурсандчилик билан кутиб олдилар. Чунки улар матбуот ва сўз эркинлигини халқнинг кўп йиллик орзу-умиди ва ҳаётий эҳтиёжига айланганлигини яхши билардилар. Бу воқеадан кейин матбуотда кучли жонланиш рўй берди. Жадидлар журналистикаси миллат онгини уйғотишга, маърифатга чорлашга, худди шу йўл билан барча туркистонликларни бир тан-бир жон бўлиб курашишга даъват этди. Масалан, Абдурауф Фитрат 1917 йилда ёзган "Иттифоқ этайлик" номли мақоласида шундай дейди: **"... Қўлни-қўлга берайлик, ҳақ йўлинда, дин йўлинда, ватан йўлинда, миллат йўлинда жадидимиз, қадимимиз, мулламиз, бойимиз ва авомимиз бир ерда тўпланайлик, бир-биримизга кўмакчи ва мададкор бўлайлик".**

Жадидлар бу йўлда тўғаноқ бўлувчиларни кескин танқид остига олишди. Ёш журналист Мирмуҳсин Шермуҳамедов 1917 йилда "Тарихий икки воқеа" номли мақоласи билан маърифат душманларини кескин танқид қилиб, Бухородаги шундай кишиларни "Бухоро микроблари" деб атади. Бу мақолани эълон қилган "Турон" газетаси ёпиб қўйилди. Муаллиф эса динсизликда айбланиб, сазойи қилинди. 1906 йилнинг ноябрида "Хуршид" газетаси айрим сармоядорларни танқид қилгани ва миллат манфаатларини ҳимоя қилиб, эълон қилган мақолалари учун ёпилди. Бу вақтда "Хуршид"нинг ташкил этилганига ҳали икки ой ҳам тўлмаган эди. Шу каби бошқа газеталарнинг ҳам фаолияти доим хавф остида турар эди. Шунга қарамай, деярли барча журналистлар миллат ҳимояси учун тинмай кураш олиб бордилар. Жадид даврида асосан "Тараққий", "Шуҳрат", "Тужжор", "Хуршид", "Ойина", "Осиё", "Садои Туркистон", "Самарқанд" каби газета ва журналлар фаолият кўрсатар эди. Ўзбек тилида нашр этилган биринчи газета "Туркистон вилоятининг газети" бўлиб, у асосан чоризм сиёсатини тарғиб қилар эди.

Жадид матбуоти орқали Туркистон халқи ўз маданий-иқтисодий аҳволи, сиёсий қарамлиги ва ҳуқуқсизлигини англади. Мустамлака зулмига қарши унда нафрат вужудга келди. Дунёдаги бошқа халқларнинг ҳол-аҳволидан хабардор бўлди. Озод, эркин, замонга муносиб бўлиш, бойиш, келгинди сармоядорлар ҳамда савдогар ва саноатчилар билан рақобат қила олиш учун ўқиш, дунёвий билимларни эгаллаш лозимлигини миллат тушуниб ета бошлади.

Анвар МУСТАФОҚУЛОВ,
Ёш журналистлар мактаби тингловчиси
Самарқанд

Mustaqil gazeta HURRIYAT

Мулоҳаза

ИНҚИРОЗ

...ЭНДИ АЙИҚНИНГ ТЕРИСИ КИМГА ТЕГАДИ?

"Ғалаба" қишлоқ хўжалик кооперативи (ширкат хўжалиги) тузилганининг 30 йиллигини нишонлай олмай, тарқаб кетишга маҳкум этилди. Насиб этганда, 30 йиллик шу йил охирларида тўй қилиниши мумкин эди. Энди унинг ўрнига фермерлар уюшмаси ташкил бўлади. Демак, ер ўзининг ҳақиқий эгаларига топширилади. Ҳа, ҳозиргача ерни истифода этиб келган ва "ҳақиқий" бўлмаган эгалар ишончни оқлай олмадилар — хўжалик нафақат бўғзигача қарзга ботди, балки қарз денгизига ғарқ бўлиб кетди. Тасаввур ҳосил қилиш учун кейинги икки йилдаги асосий кўрсаткичларни келтирамиз. Ўтган йилда пахтанинг гектаридан ҳосилдорлиги 28,9 центнерни ташкил этган бўлса, бу йил 25 центнерга тушиб қолган. Ғалладан эса тегишли равишда 30,1 центнер ва 24,5 центнер ҳосил олинган. Режалар уддаланмаган, демакки, хазинага ҳечмири ҳам тушмаган. Албатта, бу аянчли манзара, лекин бу ҳол бир кунда содир бўлгани йўқ. Ахир орадан 30 йил ўтди, қанча сувлар оқиб кетди. Афсуски, ана шу сувлар ернинг, хўжаликнинг қут-баракасини, ширасини ювиб кетган экан..

Шундай қилиб, йил бошида янгича қарорга келинди. Бу мажбурий тўхтам эди, негаки, йилни миллионлаб сўм қарз билан якунлаши кутилаётган хўжаликни қўллаб юборадиган Ҳотамтой йўқ (ахир бозор иқтисодиёти, ҳар кимнинг чўнтаги ўзиники), демак, уни сақлаб туриш бирор мантиққа тўғри келмайди. Ҳукуматнинг зарар кўриб ишлаётган хўжаликларни фермер уюшмаларига айлантириш ҳақидаги қарори ҳам шуни тақозо этарди.

Бу хабар ёмғирли кунларнинг бирида хўжаликда тарқалди. Шусиз ҳам тирикчилик ташвишида овора бўлган одамларни ҳаяжон ўрнидан турғизиб юборди, ҳамма идора олдида тўпланди. Фикрда битта савол чарх урарди: бу ёғи қандай бўлади?

Бу ёғи яхши бўлади! Бу фикрга ўзларингизнинг ҳалол меҳнатларингиз, ўтган йилларда эришган ютуқларингиз гувоҳ. Ахир бир вақтлар сизларни бутун вилоятда машҳур қилган, сафингиздан машъал бригадирлар, донгдор меҳнат илғорларини етиштириб чиқарган меҳнаткаш, сахий далалар жойида муқим турибди. Фақат ўша ғайрат, ташаббус, фидойилик қайтса бас — ҳаммаси яхши бўлади.

Албатта, 30 йиллик муддат кўп ҳам, оз ҳам эмас. Бугун нафақага тайёргарлик кўриб юрган одамлар бу йилларнинг ҳар бир дақиқасини аниқ хотирлайди. Бир томондан умрнинг энг кучга тўлган йиллари — йигитлик даври шу пайтга тўғри келди, иккинчи ёқдан чўлнинг қишки изғиринлари-ю, ёзги жазирамалари ҳар бир кунни умр дафтарида ўчмас қилиб муҳрлаган.

— Буларнинг ҳаммаси мана шу тилсиз, чексиз далаларда қолиб кетди, — дейди ана шу авлод вакили, шоиртабиат деҳқон Аллаберди Мусаев, — бир пайтлар туяқорину янтоқлар ичидан далашийпонларини топиб олиш ҳам амримаҳол эди. Янги ўзлаштирилган ерлар, кесакка тўқишиб, юриб бўлмайди, пайкаллар ўйдим-чуқур — сув юрмайди, ёзда офтоб зарбидан чойдишдаги сув қайнайди, тупроққа тушиб қолган тухум пишади. Бунинг устига чанг-тўзон, гармсел, бирор дарахт йўқ. Ана шундай шароитда меҳнат қилганмиз. Бу далаларни суробга келтиргунча она сутимиз оғзимизга келган.

Нафсиламрини айтганда эса ўша йиллари режалар бажарилмай қолмасди. Шунга яраша даромад ҳам бор эди. Хўжалик марказий қўрғони тўла газлашди, ҳар бир хонадонга телефон ўрнатилди, радиокарнай тортиб борилди. Ўшанда бу жойлар шаҳардан қолишмасди. Гапимиз қуруқ бўлиб қолмаслиги учун лоақал бир йилдаги кўрсаткичларни қайд этиб ўтайлик. 1995 йилни хўжалик пахтадан 35,2 центнер, ғалладан 35,3 центнер ҳосилдорлик билан якунлаган. Бошқа соҳалар ҳам самарали бўлган. Йил якунида фойда 30 миллион 525 минг сўмни ташкил этган (ўша пайтнинг пулида). Рентабеллик даражаси эса 39,5 фоизга тенг эди.

Бизнингча, булар ёмон кўрсаткич эмас, ҳатто чўл шароитида энг яхши кўрсаткичлардан бири. Қолаверса, ўша йилларда бутун вилоятни ҳайратга солган ютуқларга эришилган.

— Пахта терими мавсумида 10 кун узлуксиз 7 фоиздан пахта топширишга эришилган эди, — дейди ўшанда механизаторлик қилган Соли Авитов.

Ўшанда хўжаликда 45 та пахта териш машинаси бўлиб, йиллик ўртача самарадорлик ҳар бир машина ҳисобига 85 тоннага тўғри келган экан.

Бу ютуқлардан ҳайратланиб ва бугун "заррар кўриб ишлаётган" ҳолни муқояса қилиб, тилимизнинг учида турган саволни ўртага ташлаймиз:

— Ўша терим машиналарининг нечтаси бу йил мавсумда иштирок этди, пахта терди?

— Биттаси ҳам...

— Нега, нима бўлди уларга?!

— Нима бўлайди, ҳаммаси йўқ бўлиб кетди.

— Қанақасига?

— Тракторларини чиқариб сотдилар, бункерларини металлоломга топшириб юбордилар.

Маълум бўладики, фақат терим машиналари эмас, балки халқнинг пешона тери билан топилган бошқа бойликлар ҳам гумдон бўлиб кетаверган. Хўжалик энг юқори натижаларга эришган йилларда унга раҳбарлик қилган Қурбон Ҳайдаров кейинчалик шундай эслаган эди:

— Ишларимиз юришиб кетгач, энди одамларнинг турмуш даражасини кўтариш, янги-янги қурилишлар қилиш устида бош қотира бошладик. Шуларни ҳисобга олиб, 70 кубга яқин олти метрлик тахта ғамладик. Хўжақарлиқ, Зарқўноқ қишлоқларини газлаштиришни мўлжаллаб, 300 та газўчоқ келтирдик. Омборда 80 тонна пахта ёғини иш ҳақига тарқатиш учун ғамлаб қўйдик. Бисотимизда зиғир, кунжутгача — умуман, озиқ-овқатдан камида икки йилга етадиган захирамиз бор эди.

Афсуски, Қ. Ҳайдаров насиб демаган экан, яхши ниятларини ўзи бош-қош бўлиб амалга ошириш унга тақдир этмади. Уни кимларнингдир қийноқ-қистови билан вилоят агросаноат бошқармаси раисининг биринчи ўринбосарлигига (!) кўтаришди. Таклиф этилган вазифа чакки эмас эди, эҳтимол, унинг ишбилармонлиги катта доираларда керак бўлгандир, аммо шундан кейин "Ғалаба"нинг косаси оқармади. Аниғи, Қ. Ҳайдаров у вазифада ҳам узоқ ишламади, тезда Касби туман ҳокимининг биринчи ўринбосари, ундан кейин қўшни хўжалик раҳбари бўлди. Бироқ иссиқ жойидан қўзғатилиб, юқоридан пастга силкийвериш кимга керак бўлганини ўзи ҳам, "Ғалаба"лик деҳқонлар ҳам ҳамон тушунмайди.

Шундан кейин хўжалик ҳаётида ўзгача кунлар бошланди. У кунлар ҳақида тафсилотларга эрк бериб, кимларнидир ёзғириш ортиқчадир, лекин хулоса битта: "Ғалаба"дан файз кўтарилди, қут-барака йўқолди. Айни тезланиш олиб, яна ҳам юқори марраларни кўзлаб турган хўжалик аста-секин силласи қуриб, ҳолдан тоя бошлади. Орадан уч йил ўтди. Бу йиллар лиқ тўла омборлар қуриб, сичқонлар ҳам чапак чалиб юриши учун етарли бўлди — ҳаммаси талон-торож қилинди. Ишлаб чиқариш издан чиқди, эришилган натижалар барбод бўла бошлади. Оқибатда, рентабеллик 39,5 фоиздан 12,5 фоизга тушиб қолди. Шу йил раҳбар алмашди. Янги раҳбарнинг "каромати" шу бўлдики, у бошланган талон-торожни янада баланд пардада давом эттирди. Оқибатда, хўжаликда раҳбарлик, бошқариш бутунлай издан чиқди. Бир йилда рентабеллик 12,5 фоиздан 6,8 фоизга тушиб кетди. Ана шундан кейин хўжаликда "тирик қолиш омиллари" деярли тугаган, энди унинг яшаб кетиши даргумон бўлиб қолган эди. Буни юқоридаги мутасаддилар ё кеч тушунишди, ё умуман тушунишни хоҳлашмади. Негаки, аҳволни ўнглаш учун бирор чора кўрилмади, қўллаб юбориш ҳақида ўйлаб кўрилмади. Аксинча, вазиятни изга солиш юзасидан қуйида бошланган ташаббуслар ҳам зарбага учради.

Албатта, бу мулоҳазалардан кейин "Наҳотки, бир-икки кунда эмас, йиллар давомида, қоронғида эмас, ёп-ёруғ кундуз куни рўй берган бу ўпирилиш (бошқа муносиб сўз топиш қийин) ҳеч кимни безовта қилмади, ахир бу кўпчиликнинг ризқи эди-ку?!" деган фикр туғилиши табиий. Ҳақиқатан, бундай ҳолат ҳеч кимни безовта қилмаган, деб айтиш қийин. Негаки, хўжалик қандайдир кўл етмас оролда эмас, балки катта асфальт йўлнинг ёқасида, назарни тортадиган ўринда жойлашган. Қолаверса, бу ердан турли комиссия-ю, текширувчининг оёғи узилмаган. Афсуски...

Ҳарҳолда текшириш ва текширувчилар ҳақида бир оз тўхталсак бўлади. Шукр қилиш керак, бизда уларнинг сони етарли: ҳокимликлардаги назорат идоралари, прокуратура, молия, солиқ... Ва ҳар бир муассасада ўнлаб, юзлаб юқори малакали ходимлар ишлагани-ю, улар хизмат машиналари, энг сўнгги компьютер техникалари ва бошқа воситалар билан қуроллантирилганликларини ҳисобга олсангиз, бир тийин ҳам беиз йўқолиб кетмаслиги керак. Нега, унақада, бутун бошли хўжалик "Титаник" крейсеридек парчаланиб, йўқ бўлиб кетди-ю, ҳеч ким "Қутқаринг" деб дод солмади?! Ҳамма фожеа мана шунда: кўриб-кўрмасликка олишда, лоқайдликда. Гап текширишлар ҳақида кетар экан, "Ғалаба" хўжалиги неча марта тафтишдан ўтганлигининг харитаси тузилса, манзара ойдинлашарди.

— Ҳафтасига десак лоф бўлар, аммо ойига манаман деган идорадан текширув келарди, — дейди гувоҳлар, — 3-4 одам уларга овқат тайёрлашу, кўрпа-тўшак солишдан бўшамайди. Ойлаб, ҳатто олти ойлаб текширганлар бўлган.

Ҳатто аудиторлик фирмалари қайта-қайта тафтишдан ўтказган. Таассуфки, бу текширувлар туфайли бирор қоидабузарлик аниқланмаган, ҳеч ким жазоланмаган, аксинча, ишлар кўнгилдагидек топилган. Бильакс, молиявий жавобгар шахслар назоратчи ходимлар билан иттифоқ тузиб ("коррупция" деганлари шу бўлади), талончиликни авж олдираверганлар.

— Уларни меров ҳам деб ўйламанг, — дейди гувоҳлардан бири. — Тийинма-тийин текширади. Ҳужжатларни заррабин билан қарайди. Бир сўм камомад топса...

Маълум бўладики, текширувчи қанча кўп хато топса, шунча ўзига яхши экан. Яъни бир ёзилмаган қоида бор экан: минг сўм камомад топилса, уни "ёпиш" учун минг сўм, миллион сўм камомад топса, миллион сўм талаб қилинар экан. Мана, гап қаерда?

— Бизни ёпиб турадиган қопқоғимиз, кўтариб турадиган устунимиз йўқ эди, ўтган ҳам бир чанг соларди, қайтган ҳам, — дейди хўжаликда узоқ йиллар ходимлар бўлими бошлиғи бўлиб ишлаган Исмоил Ҳамроев.

Яна бир "дард". Бу ҳақда маънавий ишлар ташкилотчиси Ҳ. Тошевдан эшитинг:

— Хўжаликнинг Қарши ва Касби туманлари чорраҳасида, яна катта йўлнинг устида жойлашгани ҳам пешонамизнинг шўри бўлди, бирор комиссия ёки "катта" келса, ҳамма йўл бўйига чиқиши керак. Иш қолиб кетади, одамларнинг умри йўл бўйида ўтади. Шунақа кўзбўямачиликларга вақт кетмаганда, бу йил пахтани тўлдирса бўларди.

Режаларнинг муттасил бажарилмаганлиги одамлар турмушига, яшаш шароитига ҳам салбий таъсир этган. Хўжалик марказий қўрғонида 4 мингга яқин аҳоли истиқомат қилади. Қишли-қировли кунларда бу ерда кун кечириш шароити нақадар ночор. Кўчалар тизза бўйи лой.. Олти йилдан бери доимий газ келмайди ("бироқ ҳақини қолдирмай олиб кетади", дейди одамлар). Чироқ ўчиб туради. Ана шундай шароитда бетон уйларда истиқомат қилишни тасаввур қилиб кўринг. Булар ҳам камлик қилгандек, йил бўйи даладан чиқмай, пешона тери билан кунлик ризқини топган деҳқонга омонат тиклаган лойшувоқ уйида, ўтин билан иситиладиган печка ёнида бола-чақаси билан бир коса ёвғонини тинчгина тановул қилиш ҳам насиб этмади. У совуқларда дилдираб, идорама-идора юришга, ер олиш учун керак бўладиган кўплаб ҳужжатларни тўплашга мажбур. Ана шундай юмушлар билан яшаётган одамларнинг изтиробларини қалбдан ўтказмаслик, уларнинг ташвишларига шерик бўлмаслик мумкин эмас.

Хуллас, у бўлди, бу бўлди, гуриллаб ривожланаётган бир хўжалик йўқ бўлди. Бу гапни оғизда айтиш осон, аслида эса масала шу ҳудудда истиқомат қилаётган 5 мингдан кўпроқ одамнинг эртанги куни ҳақида кетаяпти. Хўжаликнинг 3,5 минг гектардан зиёд экин майдони бор. У ишлаётган одамлар сонига тақсимланса, 23-25 сотиҳдан тўғри келар экан. Ана шу "нажот оролча"си кишилар тирикчилигини таъминлаб турарди. Эртага бу жойлар фермерларга тақсимлаб берилса, ҳаммага юмуш топиладими, ишсизлар кўпаймайдими — эҳтимол, ана шу саволлар одамларни кўпроқ безовта қилаётгандир. Ҳолбуки, ерлар тендер асосида тақсимланса ва тендерда кучи, маблағи етарли ҳар қандай ўзбекистонлик фуқаро қатнаша олса, сувнинг бошида, катта йўл бўйида жойлашган ерлар қулоқчўзма бўлиб кетмайдими? Яқинда Касби туман ҳокими Фурқат Шарипов "Ғалаба"ликлар ҳузурида бўлиб, ерлар биринчи навбатда ўзларингизга берилади, дебди. Шундан ҳам одамларнинг димоғи чоқ: "Ҳоким биз тарафда экан".

Муҳтарам Президентимиз таъкидлаганларидек, "Ислоҳот ислоҳот учун эмас, ислоҳот инсон учун". Албатта, "Ғалаба"да амалга оширишга киришилган ислоҳот ҳам ҳеч кимнинг бурнини қонатмайди, аксинча, фаровон ҳаётга йўл очади, деб умид қиламиз. Зеро, чўнг, заранг меҳнат ҳар доим нималарга қодирлигини амалда кўрсатиб келган.

Ҳаким САТТОРИЙ

И-е!..

«ХУМОРБОСДИ»

ёхуд кимга аза — кимга маз-за?

Ҳар бир касбнинг ўзига хос қирралари борки, одам бажараётган ишининг ҳаммасидан эмас, ўша, ўзига хос қиррасидан лаззат олади. Дейлик қассоб. Унга майдалаб гўшт сотишдан кўра, балки қўй-сигир-бузоқ-отни бўғизлаш завқли туюлар?! Ёхуд бошлиқ — бераётган буйруқ ёки олаётган порага нисбатан қўйилаётган «пахта»дан тани ўзгача лаззат туйса, не ажаб?!

Ўзимиз-чи? Эҳтимол, мухбир зоти юраётган йўли, топган шуҳрати, неча-неча одамнинг «мазасини қочирган» фельетони-ю, эришган даражасидан кўра, қитирлаётган чўлтоқ қалам оҳангидан маз-за қилар?!

Бироқ даҳри дунда ўзгармайдиган жабҳанинг ўзи йўқ экан. Мана, акциядор деган оқим юзага келгач, кўп етакчилар ишда қолиш-қолмаслиги Юқорининг эмас, оддий ишчилар қўлида эканини тушунгач, оладиган лаззатига путур етаёзди... Бир томондан Кушхоналар хусусийлашиб, боз устига одамлар гўштдан кўра талқонга меҳр қўйишлари натижасида, қанча-қанча қассобларнинг олажак лаззатидан қувват кетиб бормоқда...

Ўзгаришлардан прокурорлар ҳам четда қолаётгани йўқ. Эндиликда одамлар прокурор деса аввалгидек саросимага тушмайди. Бирор нарсани ўмарган бўлса — еганини қусса — кифоя; икки одам муштлашиб, бир-бирини обдон кўкартирворса ҳам ўзаро келишиб олса, бўлгани — қамоқ юзини кўрмайди. Майда-чуйда жиноят содир этадиган бўлса яхшигина жарима тўлайди-да, сўнг — тўрт томони қибла... Боз яна «Гаров» деган чоралар ҳам ҳаётда ўз ифодасини топмоқдаки, оғир жиноятлардан ташқари, бирор қилмиш содир этган шахс маълум миқдорда пул эвазига, судгача тергов изоляторида эмас, очиқда юради...

Буларнинг ҳаммаси яхшилик аломати, албатта. Бироқ шундай ўзгаришларга қарамай айрим прокурорлар фаолияти жараёнида огоҳнома-тақдимнома-протест деган ҳужжатларга имзо қўйишдан кўра, оёқни ерга теккизмай тиқиб қўйиш — санкция беришдан лаззат олади чоғи, баъзан хумор хуруж қилганда бинойидек очиқда юрган шахсни туйнукдан юлдуз санатиб қўймоқда...

...Пойтахтнинг шундоқ биқинидаги Юқори Чирчиқ туманида 2002 йилнинг март ойи охирида жиноят содир этилади, денг. Уни содир этган шахс — Т. Мусақулов Ўткир Артиқов деган танишини «Арзон нархда колбаса олиб бераман, дўконингда сотиб, катта фойда кўрасан», дея лақиллатиб, «Дўстлик» ширкат хўжалиги ҳудудида жойлашган «Тен Ар» хусусий корхонага тегишли колбаса цехи томон етаклайди. Ўткирбойни ташқарида қолдириб, ичкарига кириб кетган Мусақулов «музокара» пишмаган чоғи, цех қоровулини уриб-тепиб — пичоқлаб юборади... Ичкарига кириб, фожеавий ҳолатни кўрган Ўткир Артиқов воқеа жойидан ур-ра солиб қочади. Оқибатда, вақтида тиббий ёрдам кўрсатилмагани учун қоровул вафот этади. Мусақулов эса «фаолиятини» давом эттириб, жуда кўп миқдордаги маҳсулотни ўмариб, жуфтакни ростлайди...

Воқеа баёни шу. Тезкор ходимлар саъй-ҳаракати натижасида ҳамма нарса аниқланади: ашаддий жиноятчи номи ҳам, унинг қочиб кетгани-ю, ўмариб кетилган маҳсулот миқдори ҳам. Жиноят-қидирув ходимлари ишга тушишади...

Ўткир Артиқов эса ўша пайтда қўрқувдан урра солиб қочгани учун Жиноят Кодексининг 241-моддаси (жиноят ҳақида хабар бермаслик) билан айбланади. Бу — мутлақо тўғри!

ЖКнинг 241-моддаси билан айбланган одам «миқ» этмаслик эвазига бирор нимадан манфаатдор бўлса, у ҳолда — жиноятга шерик; жиноятни яширадиган бўлса — иштирокчи бўлади...

Ўткирбой на шерик, на иштирокчи, унинг бор-йўқ гуноҳи — азбаройи қўрқувдан бу ҳақда тегишли идорага хабар бермаган, янаям тўғрироғи, хабар беришга улгурмаган (то у ўзини босиб, қўрқуви тарқаб, мелисахонага боришидан саноқли соатлар аввал ўша куни ўзи билан бирга бўлган ҳайдовчи Э. Утенов отни қамчилаб қолган экан).

Маълумки, ЖКнинг 241-моддаси билан «ўтириб» чиқиш ҳолати амалиётда йўқ даражада, демак, айни шундай айблов билан айбланаётган Ўткир Артиқовни қамоққа тиқиб қўйишни қонун кўп-да кўтаравермайди.

Шундоқ бўлди ҳам. Дастлабки тергов Ўткирбойга нисбатан эҳтиёт чора — «Гаров» қўллади, унинг онаси қулоғигача қарзга ботиб, 500 (беш юз) минг сўм пул тўкканидан сўнг...

Ўткир бир ярим йилгача, яъни жиноятчи қўлга олиниб, тергов ниҳоясига етай дегунча «Гаров» орқали очиқда юрди. Ҳеч қаёққа қочиб кетмади, терговга вақтида борди, бирор ножўя ҳаракат қилмади. Бироқ «дело» судга чиқиш арафасида, яъни 2003 йилнинг 19 ноябр куни Юқори Чирчиқ туман прокурори тўсатдан... Ўткир Артиқовни қамоққа олишга санкция берворди?!

Нега? Ҳеч ким билмайди! Иш бўйича янги ҳолат очилганми? Йўқ! Ўткирбой қочиб кетишга ҳаракат қилдимикан? И-е, нималар деяпсиз, қочса ўтган бир ярим йил мобайнида жуфтакни ростлаб қолмасмиди?

Ўткирбой қамоққа олингандан сўнг, онасининг аҳволини кўринг эди!.. Иззиллаб гоҳ туман, гоҳ вилоят прокуратурасига чопади, бироқ тайинли жавоб ололмайди. Тайинли жавоб у ёқда турсин, ҳатто қўлланган дастлабки эҳтиёт чора — «Гаров» пули эгасига қайтарилмади, қарабсизки, ақлга сиғмайдиган ҳолат — битта айбланувчига нисбатан ИККИТА эҳтиёт чораси қўлланмоқда: ҳам «Гаров», ҳам қамоқ?!

Ўша кунлари Ўткирнинг онаси таҳририятимизга келиб, тоза йиғлади, айрим тергов ходимларини тоза ёзғирди, айтиб бўлмайдиган, ёзиб бўлмайдиган гапларни айтиб-айтиб бўзлади...

Суддан кейин келинг, онахон, дедик, ҳозир ёрдам қилолмаймиз, ҳукм чиқсин, қонун шунақа...

...Ҳукм чиқди: Мусақулов 18 йилга «кесилиб» , қаттиқ тартибли колонияга юборилди.

Ўткир Артиқов эса, кутилганидек, ахлоқ тузатиш ишларига мустаҳиқ этилган ҳолда, суд залидан дарҳол очиққа чиқарилди...

Суд актига гап бўлиши мумкинмас, бироқ Ўткирбойнинг бир ўзига нисбатан суддан аввал иккита эҳтиёт чораси қўлланилгани ҳақида узоқ бош қотирдик.

Қотган бошимизга лоп этиб мақола ибтидосидаги гап келди: касбнинг лаззат берувчи қирраси ўзгача бўлиши ростдирки, мана, натижа: Президентимиз ташаббуси билан қонунлар либераллашиб, қамоқ билан боғлиқ жазолар камайиб, қамоқхоналар бўшаб қолаётган бир паллада ўрганган кўнгил ўртаниб, хумор хуруж қилгани учун Юқори Чирчиқ туман прокурори Ўткирбойга санкция берворган бўлса, ажабмас!.. Хумор хуружи шунчаликки, прокурор акамиз, «хуморбосди» учун санкция бераётган чоғ айбланувчига қўллаган аввалги «Гаров» чорасини бекор қилишни унутиб қўйган...

«Айблов хулоса»ни тасдиқлаган Тошкент вилояти прокурори эса туман прокурорининг «хуморбосди»сини чин дилдан ҳис этиб, айни ақлга сиғмас ҳолатни ортиқча ковлаб ўтирмадики, бундай имкониятдан бошқалар ҳам тез орада унумли фойдаланиб қолишга тушмасайди, ишқилиб...

Ахир, хумор ҳуруж қилганда қонун қалқонларининг кўзига... қонуннинг ўзи ҳам кўринмас экан-да?!

Турсунали АКБАРОВ

Қадрият

ТАҲРИРИЯТДАН:

"Номуснинг кийими" эндигина балоғатга етаётган замондош ўзбек қизининг руҳий кечинмалари.

Беғубор, бокира туйғулар. Биз кўнгилнинг туб-тубидан сизилиб чиқаётган туйғулар тасвирига, тасвир оҳангига заха етказиб қўймаслик мақсадида унинг бирон ерига қалам урмадик, зеро, ҳар қайси замонда ҳам кўпчиликнинг қалбига самимийлик билан йўл топган ижод намунаси алоҳида қадрланади, ардоқланади.

НОМУСНИНГ КИЙИМИ

Аллоҳ одамни яратгач, табиатга мукаммал мавжудот бўлмиш инсонни кўркам бир совға ила тақдирлашини буюрибди. Табиат узоқ ахтариб, ёлғиз инсонгагина хос бўлган гўзалликни не-не машаққатлар эвазига топиб келтирибди ва унга **номус** деб ном қўйибди.

Номуснинг юзлари зилол сувдек тиниқ, кўзларида мовий осмон учқунлари порлар, гўё бутун олам сеҳрли ва гўзаллиги унинг биргина хокисор ва беғубор чеҳрасида акс этгандай эди. Ҳатто кўкдаги ой ҳам бир боқишда унинг жамолига ҳавас қилиб, қалбига худди шундай ҳуснни армон қилиб туюбди.

Табиатнинг эса ана шундай олижаноб ҳадяга ҳам кўнгли тўлмай, ўз бисотидан оппоқ мато олибди.

Ҳаё иплари ва ибо игнасини кафтига тутиб, номус учун гўзаллик яратишга киришибди.

Вақт ўтибди. Табиат совғани инсон учун инъом қилиши керак бўлган фурсат етибди. Одамзод табиат томонидан қилинган ушбу сахийлик учун ўз бағридан юксак ўрин ажратибди. Ана шу юксакликда номус ҳаёт кечира бошлабди.

Кунларнинг бирида у кўзгуга боқиб, эгнидаги бежирим либосининг кўркидан ҳайратда лол қолибди. Оппоқ нурга чўмилган, поклик ва бокиралик ифори уфуриб турган, орият тугмалари ила қадалган, андиша боғичлари билан безак берилган кўйлак моҳир тикувчи — табиатнинг санъатини яққол намоён этиб турарди. Шу дамда номуснинг кўзларида севинч қалқиб, ато этилган мўъжизани ҳеч ким ва ҳеч нарса алиштирмасликка ўз-ўзига аҳд қилди. Бора-бора у шуҳрат, ҳавас ва эътибор уммонининг шўх ва жўшқин тўлқинига айланди.

Унинг довруғи шунчалар достон бўлдики, ҳатто узоқ манзилдаги нафс ўлкасининг завқ-сафо, бойлик, куч-қувват, кибр номли фуқароларини ўзига асир айлади ва улар ана шу гўзаллик соҳиби бўлишни мақсад қилиб номуснинг беғубор оламига сафар қилмоқчи бўлдилар. Ёвуз ниятлари амалга ошавермагач, нафс деб номланган ўлкаларидан келтирган совға-саломларини инсонга улашиб, номуснинг гўзал даргоҳига йўл олдилар. Уни ҳам бетакрор ҳадялар ила тақдирлаб, кўнглини олиб у билан дўст тутиндилар. Бир неча кун мобайнида номус ҳузуридан меҳмонларга шу даражада боғланиб қолдики, уларнинг ҳар бир сўзини мароқ билан тинглар, истакларини беминнат адо этар, ўзига билдирилаётган мақтов ва таҳсинлар оғушида парвоз қилиш учун унинг бор-буди бўлган кўйлагини эҳсон қилиб юборишга ҳам тайёр эди.

Вақт ўтди. Ушбу дўстлар номусга хиёнат қила бошладилар. Кутилмаган бевафоликдан гарангсираб қолган номус фақатгина қордек оппоқ ва шаффоф либосигина унга суянч бўла олишини билиб, уни ахтаришга тушди. Кўзларида ёш билан собиқ дўстлари — завқ-сафо, куч-қувват ва бойликдан кўйлагини топиб беришларини ёлвориб сўрабди. Аммо улар бунга қодир эмасдилар. Шунда номус ўткинчи ҳис ва сохта дўстлик кўзларини ожизлатиб қўйганини пайқади. Мурғак кўнгил саҳифасига хазин сатрлар ёрилиб, маъсум орзулари ўз жилосини йўқотди. Буни кўрган раҳмдил табиат надомат сандиғини пушаймонлик калити ила очиб, ичидан бир нафис кўйлак олиб, номусга тутди. Аммо бу нафис кўйлакдан ўша беғуборлик, бокиралик, поклик, оқлик нурлари таралмасди. Номус либосига термулиб турди-да, дилидан қуйидаги сатрларни ўтказди:

Кеч энди чекмоққа афсус, надомат
Ўз-ўзимдан дилимга кўмак сўрайман.
Бахт менга боқмайди токи Қиёмат
Ҳар бир қилмишимнинг хунин тилайман.
Бу кун бойлик менга дардкаш бўлолмас,
Сабр, тўзим мен учун энг яхши тилак.
Гард юқмаган кўйлагимни ҳеч ким тополмас,
Пушаймон, надомат, афсусдан бўлак.

Феруза МИРЗАЕВА,
Алишер Навоий номидаги
Нафис санъат лицейининг
10-синф ўқувчиси

Фотоайбнома

ИККИ ЙИЛДАН БУЁН ШУ АҲВОЛ

Бошбекат ҳар бир шаҳар ё туманнинг кўрки ҳисобланади. У орқали ҳар куни юзлаб одамлар манзилларига етиб боришади. Лекин афсуслар бўлсинким, 2 йилдан буён Мирзачўл тумани бошбекатидаги мана бу ёзувга ҳеч ким эътибор бермайди. Буни ўқиб саводимиз "олий даражада" дейиш мумкин. Суратда кўриб турганингиздек "BOSh" сўзи ўрнига "BOS", ҳатто кунига юзлаб марта айтиладиган "MIRZACHO'L" ўрнига "MIRZACHUL" деб ёзилганига нима дейсиз?

Буни мирзачўлликлар лотин ёзувига асосланган ўзбек "алифбоси"ни ҳали яхши ўрганмагандирлар, дейишимиз мумкин. Лекин бошбекатдаги крилл алифбосидаги ёзувлардан ҳам хоҳлаганча хато топаётганимизни қандай изоҳлашга ҳамон бошимиз қотиб турибди.

Раҳимбек ШАРИФЗОДА
Жиззах вилояти
Сурат муаллифники

Дурдона

МЕҲР КЎРСАТ, МУРУВВАТ ҚИЛ...

♦ Меҳр билмас қариндошдан
Меҳр билган ёт яхши.
♦ Меҳр — кўзда, ақл — сўзда.
♦ Меҳр хазинаси тилдир.
♦ Меҳр қўйсанг, тош устида гул унар.
♦ Меҳри борнинг сеҳри бор.
♦ Меҳрли одам севимли бўлар.
♦ Мурувват — меҳрнинг тузоғи.
♦ Мурувватли дўст — улуғ хазина.
♦ Сахий берганини айтмас,
Эр айтганидан қайтмас.
♦ Сахий билан бахил бир булоқдан сув ичмас.
♦ Сахий билан бахилни эшагининг тўқими билдирар.
♦ Сахий булут боққа ёмғир қуяр.
♦ Сахий бўлмаса, бахил ҳаром ўлар.
♦ Сахий топса, бўлиб ер,
Бахил топса, босиб ер.
♦ Сахий топса ўртада,
Бахил топса халтада.
♦ Сахий хор бўлмас,
Бахил беҳиштга кирмас.
♦ Сахийнинг ишига
Бахилнинг тиши қамашар.
♦ Сахийнинг ўнг қўли бўлса
Чап қўли бўлмас.
♦ Сахийнинг қўли очиқ
Қўли очиқнинг йўли очиқ
♦ Сахийнинг хайрига
Бахилнинг боши оғрир.

Ўзбек халқ мақоллари

Мурувват

НИЯТ ХАЙРЛИ БЎЛСА

Кўп қаватли уйларда яшовчиларнинг гўзал орзулари бор: кенг бир чойхона бўлса, яхши кунингни эмин-эркинликда, саранжом-саришталикда чиройли ўтказсанг. Қани бир гузар бўлса-ю, дилга яқин дилкашларинг билан бирга бир пиёла чой ичиб, уёқ-буёқдан гаплашиб кўнгил ёзсанг. Бундай гаплар Иброҳим аканинг қулоғига бот-бот чалинаверганидан кўп ўйланди ва ростдан ҳам шундай жой бунёд қилиш керак, деган қарорга келди.

Орзу яхши нарса, фақат уни ким амалга оширади? Бутун бошли гузар, маиший хизмат кўрсатиш масканини қурилишининг ўзи бўладими!

Иброҳим ака ишхонасининг шундай рўпарасини мўлжаллади. Шу ердаги бино кўпам манфаат бермаяпти. Ўшани таъмирлаб, ёнига қўшиб ажойиб бир масканга айлантирса бўларкан. Фикри ўзига маъқул тушиб, ғайрат билан ишга киришди. Ҳаш-паш дегунча бино таниб бўлмас қиёфада ўзгарди. Тўю тантаналар ўтказиладиган алоҳида зал, ҳамма турдаги овқатларни тайёрлаш мумкин бўлган ошхона, новвойхона ишга тушди. Бу ердаги замон талаблари даражасидаги юқори хизмат кўрсатиш маданияти, қулай шарт-шароит гулистонликлар тилидан-тилга кўчди: "Иброҳим деган тадбиркор йигит "Усмонобод гузари" номи билан жуда ажойиб масканни бунёд қилибди".

"Барака топсин, шундай топарман-тутарман йигитлар бўлса, шаҳар обод-да" деган иборалар қўшилди.

Дарҳақиқат, Иброҳим Турдимуродов ишбилармон, билимдон, тадбирли йигитлардан. Бухоро Технология институтини тамомлаб, Гулистон ёғ-экстракт ҳиссадорлик жамиятида тақсимотчи бўлиб ишлаётганига 20 йилдан ошди. Ўзининг фаолияти давомида жамоаси, ҳамкасблари эътиборини қозона олган Иброҳим ака ҳаёти давомида саховатпешалик, меҳру мурувватлилик фақат яхшилик ва барака келтиришига амин бўлди. У ҳамиша муҳтожга ёрдам беришга, ҳожатбарор бўлишга интилади ва тарбиялаётган 9 фарзандига ҳам ана шу хислатларни сингдиришга ҳаракат қилади. У "Яхшилик қилганингни шу заҳоти эсдан чиқар, яхшилик қилганни эса ўлгунингча унутма" деган иборани яхши кўради.

— Иброҳим мардлиги, зукколиги, ишчанлиги билан ибрат, — дейди ҳамкасби, ҳиссадорлик жамияти раиси ўринбосари Абдусоли Толипов, — У ҳамиша "Меҳрибонлик уйи" болаларига, бемор бўлиб қолган таниш-билишларига, ночор оилаларга ёрдам бериб юради. Кўнгил кўтаришга, юракка йўл топишга келганда унга етадиган йўқ. Мақтовни ёқтирмайди. Жамоамизда Иброҳимга ўхшаш эл-юрт эътиборини қозонганлар кўпчиликни ташкил этади. Мен Очил Тойлоқов, Нурбек Шўхбердиев ҳақида ҳам шундай фикрларни билдиришим мумкин. Ниятлар хайрли бўлаверсин. Яхшилик кўпайсин. Яхшилик ҳақида, яхшилар ҳақида эса қанча ёзсанг оз.

Маматкул БОЗОРБОЕВ

Дараклар

ГРУЗИЯ МОСКВАГА ЭМАС, ВАШИНГТОНГА СУЯНАДИ

Грузия Президенти Михаил Саакашвили Россия ҳукуматини мамлакат ички ишларига аралашмасликка чақирди. Янги раҳбарнинг билдиришича, эндиликда Грузия хавфсизлик борасида энг биринчи навбатда АҚШ кафолатига таянади. “Биз америкаликлар билан дўстлашамиз. Чунки улар коррупцияга қарши курашда бизга ёрдам кўрсатишди, озиқ-овқат етказиб беришди, лекин биздан Грузияда Америка базалари қуришни сўрашмади”, — деди Саакашвили оммавий ахборот воситаларига берган интервьюсида. Президентнинг таъкидлашича, бундан буён Грузия Европа мамлакатлари билан ҳамкорликни кучайтиради ва интеграция жараёнида фаол иштирок этади.

Шунингдек, Саакашвили агар сиёсий дастак сифатида фойдаланилмаса ва қиш мавсумида ҳозиргидек тез-тез ўчириб қўйилмаса, Грузия Россия газини сотиб олишда давом этажагини маълум қилди.

ЯНА КЛОНЛАШТИРИШ ҲАҚИДА

Америка шифокори Панос Завос у раҳбарлик қилаётган тадқиқот гуруҳи томонидан 35 ёшли аёлга клонлаштирилган эмбрион ўтказилгани тўғрисида маълум қилди. Шифокор операция тафсилотларига тўлиқ тўхталиб ўтирмади. Ҳозирча эмбрион ўтказилган аёл қайси мамлакат фуқароси экани ва амалиёт қаерда амалга оширилгани ҳам аниқ эмас. Завоснинг ўзи операция 30 фоиз муваффақият

келтириши мумкинлигини таъкидлади.

Буюк Британия Соғлиқни сақлаш вазири Жон Рейд америкалик шифокор тадқиқотларини тиббиёт ютуқларидан мутлақо нотўғри фойдаланиш, дея баҳолади. Шунингдек, дунёнинг бошқа шифокорлари ҳам Завос клонлаштириш борасида муваффақият қозонган тақдирда ҳам, бу ахлоқий қарашларга кучли зарба беришини айтишмоқда.

ҲУКУМАТ MICROSOFT КОМПАНИЯСИНИ АЙБДОР ДЕБ ҲИСОБЛАМОҚДА

АҚШ ҳукумати Microsoft компаниясини монополияга қарши кураш бўйича жиддий чора-тадбирлар кўрмаётганликда айблади. Адлия вазирлиги вакилларининг билдиришича, корпорация раҳбарияти бундан икки йил олдин имзоланган монополияга қарши кураш тўғрисидаги битим шартларини адо этмаётир. Хусусан, дастурларни лицензиялаш жараёни ҳали ҳам жиддий муаммо бўлиб турибди. Компания дастурлар бозорида рақобатни кучайтириш борасида сезиларли ишлар амалга оширмаяпти. Ана шунга асосланиб Адлия вазирлиги Microsoft раҳбарияти олдига битим шартларини мукаммал бажариш талабини қўйди.

ХОДОРКОВСКИЙ ҚАМОҚДА ҚОЛАДИГАН БЎЛДИ

Москва суди “ЮКОС”

нефть компаниясининг собиқ раҳбари Михаил Ходорковскийни эҳтиёт чораси сифатида қамоқда сақлаш қарорини ўзгаришсиз қолдирди. Адвокатларнинг маҳбусни озод қилиш тўғрисидаги шикояти эътиборга олинмади. Эслатиб ўтамиз, 2003 йилнинг 23 декабрида пойтахт туман судларидан бири Ходорковскийни ҳибсда сақлаш муддатини 2004 йил 25 мартга қадар узайтирганди.

Хабарларга қараганда, мазкур суд мажлисида Ходорковский видеоалоқа орқали иштирок этган. Яъни маҳбуснинг қамоқхонадан билдирган фикрлари шаҳар судига тўғридан-тўғри узатилган. Шу боис ҳам журналистлар Ходорковский билан суҳбатлаша олмаганлар. Маҳбуснинг уй қамоғига ўтказиш тўғрисидаги сўрови суд томонидан рад этилган.

КАСПАРОВ ПУТИН СИЁСАТИНИ ҚОРАЛАМОҚДА

Машҳур шахматчи Гарри Каспаров раҳбарлик қилаётган “Комитет — 2008” ташкилотининг махсус декларацияси эълон қилинди. Декларация муаллифининг билдиришича, ушбу ҳужжат Россиядаги озчиликни ташкил қилувчи сиёсий мухолифат манфаатларини ҳимоя қилади. “Комитет — 2008” раҳбарларининг таъкидлашича, келгуси президентлик сайловида Владимир Путин ёки унинг меросхўрларидан бири президент бўлишига йўл қўймаслик керак. Чунки бу Россияда демократик институтлар фаолиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. “Бизнинг фикримизча, — дейилади

декларацияда, — Владимир Путин кейинги тўрт йиллик бошқаруви даврида асосий эътиборини шахсий ҳокимиятини мустаҳкамлашга қаратади. Бу эса Россиядаги демократик институтларни яксон қилиши мумкин. Биз бунга йўл қўйишни истамаймиз”.

Аслида ҳам гроссмейстер Каспаров дунё аҳлига ўзининг Путинга қарши чиқишлари билан танилиб улгурган. Мисол учун, яқинда “Нью-Йорк таймс” газетасида чоп этилган мақоласида у Россияда давлат мулкини талон-тарож қилиш кучайгани, ҳукумат тадбиркорликка қўпол равишда аралашаётгани, қонунлар Кремлда “ижод” қилинаётгани ҳақида жаҳонга бонг урганди.

HOLLINGER КОНЦЕРНИ ЎЗ ХЎЖАЙИНИНИ АЛМАШТИРДИ

Жаҳон оммавий ахборот воситалари бозорида тўнтариш рўй берди. “Дейли телеграф”, “Санди телеграф”, “Чикаго сан таймс” каби машҳур дунё газеталарига эгалик қилувчи Hollinger компанияси бошқаруви янги қўлларга ўтди. Эгизак миллиардерлар Дэвид ва Фредерик Барклайлар компания назорат акция пакетини 260 миллион фунт стерлинг (468 миллион доллар) эвазига сотиб олишди. Концерн раҳбари лорд Конрад Блэк эса ноқонуний молиявий операцияларни ўтказганликда айбланиб лавозимидан четлатилди. Ҳозирча у ўзига қўйилаётган айбловларни инкор этмоқда. Кузатувчилар концерн раҳбариятининг ўзгариши унга қарашли 100 дан зиёд матбуот нашрлари фаолиятига сезиларли таъсир кўрсатиши мумкинлигини айтишмоқда.

Абдул СОБИР
тайёрлади

Таҳлил

ЭРКИН МАТБУОТ: ДАЛИЛЛАР СЎЙЛАЙДИ...

Хабарингиз бор, газетамизнинг аввалги бир неча сонларида жаҳон миқёсида матбуот эркинлигини ҳимоя қилиш ва ҳибсга олинган, азият чеккан журналистларни қўллаб-қувватлаш билан астойдил шуғулланиб келаётган “Чегара билмас мухбирлар” (Reporters Without Borders) халқаро ташкилоти ҳақида мақолалар чоп этгандик. Ташкилот Инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон Декларациясинининг 19-моддасига биноан иш юритади. Бугунги кунда “Чегара билмас мухбирлар”нинг фаолият кўлами ва ҳудуди тобора чегара билмай боряпти. Унинг 9 та миллий бўлими (Австрия, Бельгия, Франция, Германия, Италия, Испания, Швеция, Швейцария ва Буюк Британия) мавжуд бўлиб, Обиджон, Бангкок, Истанбул, Монреаль, Москва, Нью-Йорк, Токио ва Вашингтонда қатор ваколатхоналари ва дунё бўйича 100 дан зиёд мухбирларига эга.

Ташкилот 2003 йилнинг охирроғида дунё мамлакатлари матбуоти эркинлиги бўйича ўзининг 2-тадқиқоти натижаларини эълон этган эди. Тадқиқотда аввалгисидан фарқли ўлароқ (2002 йилдаги матбуот эркинлиги ҳолати ҳақидаги мақолани ҳукмингизга ҳавола этгандик — **М. А.**), бу галгисида кўпроқ мамлакатлар матбуоти ҳақида маълумот тўпланган. Яъни, илгари 139 давлат иштирок этган бўлса, бу сафар 166 мамлакат матбуот эркинлиги таҳлил этилган. Хўш, кўрайлик-чи, қандай натижалар қўлга киритилдийкин?

Ҳисоботда айтилишича, ўтган галги тадқиқотда Осиё қитъасининг кўпгина мамлакатларида матбуот эркинлиги аҳволи аянчли эканлиги ўз исботини топган. Бу гал ҳам вазият ўша-ўша: Осиё мамлакатлари рейтинг жадвалининг охирги ўринларини “забт” этиб туришибди. Шимолий Корея, Бирма, Лаос каби давлатларда матбуот қаттиқ цензура назоратидан ўтказилади, умуман, бу мамлакатларда журналистлар ўта қийин шароитларда иш олиб боришади. Куба эса рейтингда охиридан иккинчи, яъни 165-ўриннни эгаллаган. Ҳозирги кунда Фидель Кастро ҳукмронлиги остидаги мамлакат журналистлар учун жаҳондаги энг йирик қамоқхонага айланиб улгурди, деб ёзилади ҳисоботда. Бундан ташқари, АҚШ (31-ўрин) ва Италия (53-поғона) худди аввалги тадқиқотдагига ўхшаб нисбатан пастроқ натижа кўрсатган.

Демак...

Осиёда аҳвол қандай?

Бу галги сўров натижаларига кўра, рейтингнинг охирги ўнталигидан мустаҳкам жой олган 8 та давлат Осиё қитъасида жойлашган: Шимолий Корея (166-), Бирма (164-), Лаос (163-), Хитой (161-), Эрон (160-), Вьетнам (159-), Туркманистон (158-) ва Бутан (157-ўрин). Мазкур давлатлар мустақил оммавий ахборот воситалари деярли фаолият кўрсатмайди — ҳаммаси ҳукуматга тегишли, борлари ҳам доимий равишда бошқарув органлари томонидан ўтказиладиган босим остида ишлайди, уларнинг эркинлиги ҳукумат томонидан қаттиқ чеклаб қўйилган. Бу мамлакатларда журналистлар ниҳоятда оғир ва таҳликали вазиятларда фаолият кўрсатишади, яъни на эркинлик, на хавфсизлик бор бўлган жойда ишлаб, ризқини терияпти. Ҳукуматни танқид қилишга уринган ва бунинг уддасидан чиқа олган кўпгина журналистлар эса қамоқларда сақланиб келмоқда. Айниқса, Бирма, Хитой ва Эронда журналистларни ҳибсга олиш ва қамоқ жазоси билан “сийлаш” ҳолатлари кўп бора кузатилган.

Хўш, Кубада нима гаплар?

Ҳамон социалистик тузум ҳукмронлик қилаётган Куба эса матбуоти ноэркинлиги билан бутун дунёга танилиб улгурган. Бу сафар Фидель Кастро мамлакати 165-ўринни эгаллаб, нодемократик давлатлар орасида пешқадамлик қилмоқда. 2003 йилнинг баҳорида бу ерда 26 нафар мустақил журна-

листлар ҳибсга олинган ва 14 йилдан 27 йилгача қамоқ жазосига ҳукм этилган эди. Куба дунё мамлакатлари орасида журналистлар энг кўп таъқибга олинган ва қамоқда сақланадиган давлат ҳисобланади. Шунга кўра “Чегара билмас мухбирлар” Кубани “Журналистлар учун энг катта қамоқхона” деб атаган. Улар хорижий нашрларга ёзган мақолалари учун айбланган. Чунки Куба ҳукумати бу мақолалар империалистлар манфаатларига хизмат қилади, деб ҳисоблагани учун мақола муаллифларини айбдор деб топишган.

Африка давлатлари орасида эса Эритрея энг ёмон натижа кўрсатган: 162-ўрин. Хусусий оммавий ахборот воситалари, мустақил нашрлар фаолияти икки йил аввал тўласинча ман этилган эди. Ҳозирда Эритреяда 14 нафар журналист номаълум жойларда сақлаб турилибди. Уларнинг тақдири ҳақида ҳеч ким ҳеч нарса билмайди.

Матбуот эркинлиги ва иқтисодий тараққиёт

Тадқиқотлар натижасида маълум бўлдики, муайян бир мамлакатнинг матбуотга бўлган ҳурмати, унга қаратадиган эътибори ўша давлатнинг иқтисодий аҳволига у қадар ҳам боғлиқ эмас экан. Буни 2002 йилги ҳисобот ҳам, 2003 йилгиси ҳам яққол исботлаб берди. Масалан, дунё мамлакатлари орасида анча қашшоқ ҳисобланадиган Африканинг қатор давлатлари, хусусан, Бенин (29-), Шарқий Тимор (30-) ва Мадагаскар (46-ўрин) рейтингнинг юқори натижа кўрсатган 50 давлати қаторидан жой олган.

Аммо бунга зид равишда шу нарса ойдинлашганки, матбуот эркинлигини ҳурмат қилмайдиган, унинг ишига мунтазам равишда аралашиб, назорат қилиб турадиган, рейтинг жадвалининг сўнгги 50 талигидан жой олган нодемократик давлатлар орасидан иқтисодий жиҳатдан а-анча бақувват мамлакатлар ҳам борлиги таажжубни оширади. Чунки кўпчилик матбуот эркин бўлиши учун аввало иқтисод бақувват бўлиши, молиявий масалалар бартараф этилиши лозим деб ўйлашади. Лекин ҳисобот натижалари бу фикрнинг унчалик ҳам ҳақиқатга тўғри келмаслигини амалда кўрсатди.

АҚШ ва Исроилдаги вазият

Ҳисобот рейтинг жадвалида АҚШ ва Исроилнинг ўз ва босиб олган ҳудудлари бўйича матбуот эркинлиги поғонаси алоҳида-алоҳида берилган. Масалан, АҚШ ўз ҳудудида матбуотга бошқача, яъни яхшироқ ҳурмат кўрсатади ва иложи борича матбуотни эркинлаштиришга ҳаракат қилади: 31-ўрин. Лекин Ироқдаги АҚШ матбуоти эса ҳавас қилишга арзимайди: 135-ўрин. Худди шундай Исроил ҳам ўз ҳудудида матбуотни имкон қадар эркинлаштириш сиёсатини олиб бормоқда. Шунга кўра яҳудийлар давлати 44-ўринни эгаллаган. Бироқ у ҳам АҚШга ўхшаб қаламрави остида бўлган ҳудудларда матбуотни қаттиқ назорат остида сақлайди. У эгаллаган жойлардаги матбуот эркинлиги анча чекланган: 146-ўрин.

Исроил армияси босиб олинган ҳудудлардаги журналистларни таъқиб этишни бир неча бор қайта такрорлаган. АҚШ эса Ироқдаги уруш давомида ҳалок бўлган ўнлаб репортёрларнинг ўлимига айбдор деб топилмоқда. Бу икки давлат фатҳ этган ҳудудларида матбуотни ҳар тарафлама чеклашга ҳаракат қиляпти, дейилади ҳисоботда.

Араб дунёсида матбуот эркинлиги

Ироқдаги уруш бир қатор Араб давлатларидаги репрессив тузум учун айни муддао бўлди. Сабаби, улар уруш баҳона матбуотни янада жиловлашга, ҳар қандай эркин фикрларни бўғишга ҳаракат қилишди ва бунга бир қадар эришди ҳам. Урушга қарши жамоатчилик фикрини эълон қилган айрим нашрлар қаттиқ сиқувга олинди. Матбуот назорати кучайтириб юборилди ва матбуотнинг ашаддий душмани — ички цензурадан шикоят қила бошлаган журналистларга турли тазйиқлар, босимлар ўтказила бошлади.

Рейтинг жадвалида 102-поғонани эгаллаган Қувайт 106-ўринни банд этган Ливаннинг ўрнига араб дунёсидаги матбуотни нисбатан ҳурматловчи етакчи давлатга айланди. Ливияда мавжуд бўлган кучли цензура, ҳуқуқий актларнинг бузилиш жараёнлари ва *Futur TV* телестанциясига уюштирилган ҳужум ҳамда бошқа бир қатор чекловлар Ливаннинг ўз ўрнини Қувайтга бой бериб қўйишига омил бўлди. Саудия Арабистони (156-), Сурия (155-), Ливия (153-) ва Уммон (152-ўрин) ҳукуматлари қўлидан келганча эркин ва мустақил матбуот фаолиятига тўсқинлик қилишга, уларга халақит беришга ҳаракат қилиб келади.

131-ўринни банд этган Марокашда эса 1999 йил июлда Муҳаммад VI нинг қирол бўлиб келиши билан уйғонган умид учқунлари аллақачон сўниб улгурди, дейилади ҳисоботда. Мустақил газеталар авторитар давлат бошлиқлари томонидан доимий тазйиқлар нишонига айланган. Масалан, Марокашдаги иккита ҳафталик сатирик нашр муҳаррири ва ноширి бўлган Али Лмрабет 2003 йилнинг июнида 3 йиллик қамоқ жазосига ҳукм қилинди. Бечора Лмрабет қиролга алоқадор одамни танқид қилгани учун шундай жазога лойиқ топилган.

Европа Иттифоқи: натижа қандай?

Европа Иттифоқига аъзо бўлган бошқа давлатлар билан солиштирганда Италия анча ёмон натижа кўрсатган: 53-ўрин. Ўтган галги рейтингда ҳам Берлускони мамлакати паст натижага эришган эди. Бош вазир Сильвио Берлусконининг йирик медиа-империя хўжайини сифатидаги мақоми ҳамон сақланиб қолмоқда. Бу, табиийки, матбуот эркинлигига салбий таъсир ўтказмай қолмайди. Бундан ташқари, “Телерадиокомпанияларини қайта ислоҳ қилиш тўғрисида”ги Қонун ҳам тўлалигича Берлусконининг манфаатларига хизмат қилади ва бу Италияда янгиликларнинг хилма-хиллиги, ҳурфикрлиликка кескин таҳдид солиши мумкин, дейилади ҳисоботда.

42-ўриндаги Испанияда журналистларнинг эркин ва бемалол фаолият юритишлари жуда қийин. Чунки Испанияда матбуотга алоқадор шу қадар чигал муаммолар борки, улар ўз-ўзидан ОАВ эркинлигига таҳдид солмай қолмайди. Мамлакатдаги ЭТА (ЕТА) қўпорувчилик ташкилоти журналистларни шу даражада қўрқитиб қўйганки, натижада қаламкашларнинг унча-мунчаси террорчилар ҳақида танқидий мақола ёзишга журъат қилолмайди. Бундан ташқари, терроризмга қарши кураш чоғида баск тилида чоп этиладиган “Эгункарья” (Egunkaria) газетасининг мажбуран ёпиб қўйилиши матбуот эркинлигига бўлган таҳдиднинг ёрқин намунаси эди. Гап шундаки, газета раҳбарияти ЭТА (ЕТА) қўпорувчилари билан ҳамкорликда ишлаяпти деган шубҳа-гумон туфайли газета ёпиб қўйилган.

Собиқ СССР давлатлари ҳамон оқсаяпти

Россия (148-), Украина (132-) ва Белоруссиядаги (151-ўрин) матбуот эркинлигига доир вазият ҳали-ҳануз қалтислигича ва муаммолигича қолмоқда. Тўғри, Россияда кўплаб мустақил нашрлар фаолият юритиб келмоқда. Лекин бепоён ўлкада Чеченистондаги уруш тафсилотларига оид материалларнинг цензура назоратидан ўтказилиши, журналистларнинг кўп ҳолларда ўлдириб кетилиши ва Ингушетияда Agence France-Presse мухбирига нисбатан қилинган жиддий таҳдид-тазйиқлар туфайли Россия рейтинг жадвалида анча пастки ўринларга тушиб қолган. Россия журналистлар учун жаҳондаги эркин фаолият юритиш мураккаб бўлган мамлакатлардан бирига айланишни давом эттирмоқда.

Марказий Осиё мамлакатларида матбуот эркинлиги қуйидагича манзара касб этди: Туркманистон (158-ўрин), Қозоғистон (138-), Қирғизистон (104-), Тожикистон (114-) ва Афғонистондаги (134-ўрин) матбуот эркинлигига ҳам ҳавас қилиб бўлмайди.

Нодавлат-норасмий таҳдидлар

Демократик сайловлар асосида сайланган президентлар томонидан бошқарилаётган бир қатор давлатлар, масалан, Бангладеш (143-), Колумбия (147-) ва Филиппинлар (118-ўрин) каби мамлакатларда эркин ва мустақил ОАВ ҳолати салбий тус олгани боис рейтинг жадвалида ҳам анча паст натижа кўрсатишган. Бу давлатлардаги журналистлар нафақат ҳукуматнинг, балки турли сиёсий партиялар, жиноий гуруҳлар ва зўравон уюшмаларнинг қурбонига айланишади. Бундан ташқари, масалан, 150-ўринни мустаҳкам эгаллаган Непалда эса матбуот хавфсизлик кучлари ва исёнкор гуруҳлар ўртасидаги қўғирчоққа айланган.

Ҳисобот билан танишиб амин бўлиш мумкинки, матбуот кўпроқ Ғарб давлатларида эркинроқ ва, аксинча, Шарқ мамлакатларида матбуот озодлиги масаласида ҳали кўплаб ечимталаб муаммолар бўй кўрсатиб турибди. Бу, бизнинг назаримизда, халқларнинг менталитетига ҳам бевосита ва билвосита боғлиқ. Чунки Шарқ халқлари азалдан андишали бўлишган, камчиликларни кўпам фош қилаверишмаган ва давлат раҳбарларини танқид қилишни ўзига жоиз деб билмаганлар. Фаҳми ожизимизча, бунинг асосий сабаби мана шунда. Қачонки биз камчиликларни, иллатларни дадил туриб фош этишга, ҳақиқат учун ҳар қандай тўсиқларни бартараф этишга ўзимизни тайёрламас эканмиз, ҳеч қачон фаровонлик сари илдам одим отолмаймиз.

Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ

P. S. Айтиш жоизки, “Чегара билмас мухбирлар” тадқиқотни муваффақиятли якунлаш учун ўз кузатувлари ва таҳлилий материалларидан ташқари журналистлар, тадқиқотчи олимлар, ҳуқуқшунослар ва инсон ҳуқуқлари фаоллари ёрдамидан ҳам фойдаланган. Респондентлар берилган анкеталарни кузатувлари, факт-далилларига асосан тегишли тартибда тўлдиришган ва ташкилотга тақдим этишган. Натижада жаҳон мамлакатлари матбуоти ҳақида анча-мунча маълумот тўпланган. Узоқ давом этган таҳлил-тафтиш ишларидан сўнг мазкур натижа эълон қилинди. Ҳисобот билан танишиб, матбуот эркинлиги вазиятига имкон қадар холисона ёндашилганининг гувоҳи бўлиш мумкин. Қолган мамлакатлар ҳақида етарли маълумот тўпланмагани боис улар ҳисоботга киритилмаган.

Қисмат

КЎКСИ ЛОЛАДЕК ҚАРО БЎЛГАН ШОИР

Қўқон адабий муҳити деганимизда, бир томондан Нодира, Увайсий, Маҳзуна сингари сўлим ғазаллари билан ўзбек мумтоз адабиётини безаб турган шоиралар, иккинчи томондан, Муқимий, Фурқат, Завқийдек ижодида маърифат шуълалари мавжланган шоирлар кўз олдимизга келади. Бу шоир ва шоиралари билан машҳур бўлган Қўқон адабий муҳити уларнинг ҳаётдан кўз юмишлари билан ҳаракатдан тўхтамади. Аксинча, қатор истеъдодли шоирлар тимсолида шўролар даврида ҳам давом этди. Шундай шоирлардан бири Мирзо Ҳўқандийдир.

Мирзо Хайрулла Ҳўқандий 1880 йили Қўқоннинг Саидқулибек маҳалласида таваллуд топди. У болалик ва ёшлик кезларида дастлаб маҳалласидаги ибтидоий мактабда, сўнгра Бузрукхўжа мадрасасида таҳсил кўрди. Муқимий ва Фурқат анъаналарининг давомчиси, шоир ва ҳаттот Сулаймонқул Рожий Мирзо Хайрулладаги зеҳн ва фаросатни кўриб, уни ўз тарбиясига олди. Мирзо устозидан фақат шеър санъатини ўрганибгина қолмай, ҳусни хатдан ҳам сабоқ олди. Айни пайтда Зорий, Қорий, Анбар отин сингари ўзига замондош нафосат аҳлидан-да баҳраманд бўлди.

Муқимий ва Фурқатлар давридан фарқли ўлароқ, Мирзо Хайрулла яшаган даврда таълим тизимини ислоҳ этиш, жадид мактабларини очиш ҳаёт-мамот масалаларидан бирига айланган эди. Буни зукколик билан сезган Мирзо 1910 йили ўзи таҳсил кўрган мадраса қошида янги усул мактабини очади. 1912 йили эса мазкур мактаб ҳузурида "Маърифат" кутубхонасини ва нашриётни ташкил этади. Шу йиллари Қўқондаги жадид мактабларида дарслик ва ўқув қўлланмалари сифатида истифода этилган "Туҳфат ул-атфол" ("Болалар туҳфаси"), "Туркий аввали илм" ("Туркча бошланғич илм"), "Раҳбари тадрис" ("Дарс раҳбари") ва "Раҳбари алифбо" сингари рисолаларни таржима ёки табдил этиб, нашрдан чиқаради. Мазкур ўқув қўлланмалари орасида Мирзо Хайрулланинг ўз қаламига мансуб "Ахлоқи замима" ва "Ислом дини асослари" деган рисолалар ҳам бўлган. Айрим маълумотларга қараганда, у "Гулшани Мирзо" ва "Гулшани хаёл" деган мажмуаларни ҳам яратган бўлиб, улардан кичик-кичик ҳикоялар, масаллар, латифалар, мақол ва маталлар, шунингдек, шоирнинг дидактик руҳдаги шеърий асарлари ўрин олган эди. Мирзо Ҳўқандий ноширлик фаолиятининг рангинлигини қарангки, у Ҳамзанинг машҳур "Гул" тўпламларини ҳам нашр этган.

Мирзо Ҳўқандий ўзи очган мактабда 1918 йилга қадар муаллимлик қилди. Аммо унинг бутун борлиғини ўзига қаратган, уни ўзининг оҳанрабо доирасига тортган нарса шеърият эди. У мадрасада ўқиб юрган кезлардаёқ устозлари изидан бориб, асосан ёр таърифи ва тавсифи билан тўла лирик шеърлар-ғазаллар ёзди. Секин-аста унинг ижодига янги мавзулар кириб келди. Хуллас, шоир лирик қаҳрамонининг ҳаётий қирралари ранг-баранг жилвалар билан товлана бошлади.

Ҳозир Ғафур Ғулом номидаги Қўқон Адабиёт музейида сақланаётган қўлёзма баёзда шоирнинг 1915 йилга қадар ёзган шеърий асарлари жамланган. Бу баёздаги 21 та шеърнинг аксари Мирзо Ҳўқандийнинг Навоий, Муқимий, Фурқат каби устозларига назира тарзида ёзилган. Баёз охиридан ўрин олган шеърлар эса Ҳувайдо, Муқимий, Камий сингари шоирларнинг ғазалларига боғланган мухаммаслардир. Бу ҳар икки гуруҳдаги шеърлар муаллифнинг нозиктаъб шоир ва зарофатли инсон бўлганидан, 1910-1915-йиллардаёқ шоир сифатида шаклланганидан дарак беради.

Шу йилларда Қўқондаги жадид мактабларидан бирини ташкил этган ва шу мактабда муаллимлик қилган шоирнинг маърифат мавзусида ҳам ижод қилмаслиги маҳол эди. У, бир томондан, ҳамшаҳарларининг жаҳолат ва нодонлик муҳитида яшаётганлигидан эзилиб, иккинчи томондан, ўзбек замини узра маърифат офтобининг тобора кўтарилиб бораётганидан қувониб, ўзидаги қувонч ва изтироб ҳолатларини лирик қаҳрамон кечинмалари орқали ифодалайди. У бир ғазалида ёзади:

Ўлди ғофил даҳрдан кимки бало ёниндадир,
Морни енг ичра солса ким жафо ёниндадир.

Юрмади ҳар ким тариқи маърифатга бегумон,
Кўрлардек кўрмагай гарчи асо ёниндадир.

Гул дебон шўрода доим кашт этар дил мулкига,
Ҳар кишиким, охири оҳу наво ёниндадир.

Мирзо Ҳўқандий муаллимлик касбини совет даврида ҳам давом эттириб, то 1925 йилга қадар ёш авлоднинг таълим ва тарбиясида фаол иштирок этди. Айни пайтда ўзи ҳам давр билан баробар қадам ташлаш, маърифат чашмаларидан баҳраманд бўлишга интилди.

Шоир "Ўзимга бир насиҳат" деган шеърида бундай ёзган эди:

Маориф иста, ўқи, кўзга тўтиё бўласан,
Вужуди кон, жавоҳир чу кимё бўласан.

Қўлингда бўлса маориф чироғи, равшан этар,
Адашган эллар уза тоза раҳнамо бўласан.

Фунуни ҳозира боқ, эскиликни тарк этгил,
Янги жаҳон ила ул дамда ошно бўласан.

Бундай шеърларни ўқиган киши Мирзо Ҳўқандийни Қўқон адабий муҳитига хос мумтоз шеърият анъаналаридан узоқлашган, ғазалларидан булбул навоси эшитилмай қолган, лирик қаҳрамони эса севги ва муҳаббат пўртанасида аллақачон жон берган шоир, деб ўйлаши мумкин. Аммо бундай эмас. Аксинча, Мирзо Ҳўқандий қуёши шафақ нурларига буркана бошлаганига қарамай, ёр васли ва васфини тараннум этувчи шеърларни кўплаб ёза бошлаган.

Мана, шундай ғазаллардан бир шингил:

Хуш эмас менга чаман, сарви ниҳолим бўлмаса,
Партираб турган назарда гул жамолим бўлмаса.

Қолмайин найлай аро йўлларда саргардон бўлиб,
Раҳм этиб, бир йўл сўрарга арзи ҳолим бўлмаса.

Бўлмаса сийму зарим, ул маҳни исори учун,
Гал этарга ё ани, бир хуш маҳолим бўлмаса...

Ана шундай латиф ғазаллар муаллифи 15 йиллик муаллимлик фаолиятидан кейин 1925 йил 20 октябрда нима сабабдандир қадрдон мактаби билан хайрлашади ва кутилмаганда меҳнатни муҳофаза қилиш тизимига ишга ўтади. 1926 йилнинг 5-26 июнь кунларида Қўқон туман ер ислоҳотини мустаҳкамлаш комиссиясига ишга таклиф этилади. 1927 йилдан 1935 йилга қадар шаҳар Осори атиқа комитети — Комстарисда илмий ходим сифатида хизмат қилади. 1935-1937-йилларда эса кар-соқовлар ташкилотига қарашли кўзгу устахонасида меҳнат фаолиятини давом эттиради. Замондошлар берган маълумотларга кўра, Мирзо Ҳўқандий ўтган асрнинг 30-йилларига, яъни лотин ёзувига ўтилганига қадар турли идораларга пешлавҳа (вывеска) ёзиш ишлари билан ҳам шуғулланган.

Хуллас, Мирзо Ҳўқандий рўзғор ташвиши билан яшаб, қаерда оиласининг ризқ-насибасини топиш мумкин бўлса, ўша ерда хизмат қилди. Унинг оиласи эса у қадар катта бўлмаган. Хотини Кароматхон етмиш ёшларга бориб қолган, йигирма бир яшар тўнғич қизи Иззатхон хотин-қизлар рабфагида ўқимоқда, саккиз яшар Жўрахон эндигина мактаб остонасига қадам қўйган, Музайянхон эса бир ярим ёшли ширин-шакар гўдақ эди. Оллоҳ ёшлик йилларида ёрга, аёлларга бўлган муҳаббатни жўшиб-тошиб куйлагани учун унга жаннат ваъдаси билан уч ажойиб қизни инъом этган эди. Мирзо Ҳўқандий фақат аёллардан иборат ана шу оила бешигини тебратишдан бошқа нарсани ўйламади. Хизматдан бўш пайтларида, навоийхон ва бедилхон дўст-ёрлари билан учрашганда шеърхонлашиб, мушоиралашиб юрди, холос.

Аммо замон қалтис эди. 37-йилнинг ўроғи Қўқонни ҳам тинч қўймади. Мудҳиш йилнинг 17 ноябрь куни НКВД ходимлари Қўқоннинг Трудовая кўчасидаги 30-уйга ҳам ярим кечада бостириб кирдилар.

Ўша куннинг эртаси давлат хавфсизлиги ходими НКВДнинг Қўқон бўлимида Носиров Мирзо Хайрулланинг анкетасини тўлдирар экан, унинг 50 ёшда бўлгани, Қўқонда туғилгани, Кустпромсоюз (Хусусий ҳунармандлар саноати уюшмаси)да рассом эканини қайд этиш билан бирга, "қулоқ" ("муштумзўр") деб ҳам ёзган. Яна анкетага: **“1930 йили “Миллий иттиҳод” ташкилотига мансуб бўлганлиги учун масъулиятга тортилган”,** деб қўшиб қўйган.

Орадан уч кун ўтгач, қўқонлик маърифатпарварлардан бири Мирзо Ҳўқандий иши юзасидан терговга чақирилади, у Носировни яхши билишини, унинг йирик муштумзўр, руҳоний, жоме мадрасасида мутавалли бўлганини айтади ва терговчининг илмоқли саволига бундай жавоб беради: **“Мен Носировнинг ҳузуримда бундай сўзларни айтганига гувоҳ бўлганман: “Совет ҳокимияти даврида шу даражага бориб етилдики, ўзбеклар очлик туфайли ўз қизларини сотишга мажбур бўлдилар. Бу, қип-қизил зулм ва аҳолини оёқости қилишдан бошқа нарса эмас. Биз бу ҳокимиятдан қутулган тақдиримиздагина бундай вазиятдан халос бўлишимиз мумкин”.**

Мирзо Ҳўқандий уйида бўлиб ўтган тинтув пайтида Чархийнинг Мирзо ғазалига боғлаган мухаммаси ҳам олиб кетилган эди. Бу мухаммасга асос бўлган ғазалда мумтоз адабиётга хос хусусиятлардан бири — фалакдан, тақдирдан шикоят оҳанглари устиворлик қилган бўлиб, Чархий худди шу оҳангларда ўз қалбида туғён урган туйғуларнинг инъикосини кўрган ва шу туфайли унга мухаммас боғлаган. Бинобарин, бу анъанавий мавзу ва оҳангдаги мухаммасда на Совет давлати ва на унинг сиёсатига қарши қаратилган бирорта ҳам сатр бўлмаган.

Ғоят нафис хат билан, баёзона эркин услубда кўчирилган мазкур мухаммас бундай сатрлар билан бошланади:

Чаман-чаман гул очилган бу тоблар нечун?
Туман-туман менга тушган итоблар нечун?
Ўлан-ўлан жигардин хун кабоблар нечун?
Текин-текин кўза олижаноблар нечун?
Уруб-уруб бўза тортгон аҳбоблар нечун?

НКВД ходимлари шундай сатрлардан иборат мухаммасни рус тилига ўгиртириб, уни советларга қарши тарғибот намунаси сифатида талқин этдилар. 1937 йил 26 ноябрь куни бўлиб ўтган яккаю ягона сўроқ пайтида Мирзо Ҳўқандий ўзига қўйилган барча айбларни рад этиб, "Миллий иттиҳод" ташкилотига аъзо бўлмагани ва бу ташкилотга ҳеч ким томонидан ёлланмагани, шунингдек, советларга қарши тарғибот билан шуғулланмаганини айтди. НКВД ходимларининг қўлида ҳам қўқонлик ғариб бир шоирнинг Совет давлатига нисбатан ғаразгўйлик кайфиятида бўлганини исботловчи бирорта далил йўқ эди. Шунга қарамай, Ўзбекистон НКВДси ҳузуридаги "учлик"нинг 1937 йил 27 ноябрь куни бўлиб ўтган йиғилишида Мирзо Хайрулла Носировга аксилинқилобий фаолияти учун меҳнат-тузатув лагерида ўташ шарти билан 8 йиллик жазо муддати берилди.

Рўзғор ташвишидан бошқа ташвиш билан яшамаган шоир Тошкент вилоятининг Зангиота туманидаги "Зарафшон" совхоз-лагерида жазо муддатини ўтар экан, республика прокурори номига шикоятнома ёзади. У бу номасида бор-йўғи бир маротабалик сўроққа чақирилгани, аксилинқилобчилик фаолияти билан шуғулланмагани ва бундай фаолиятини тасдиқловчи бирорта далил-ашё бўлмагани ҳолда терговчи ўзи бичиб-тўқиган сўроқномага қўл қўйдириб олганини айтган.

“Мен, — деб ёзган у, — **бир меҳнаткаш кишиман, ҳамма жойда жондилимдан ишлаб келганлигим учун дуппа-дуруст турмуш кечириб келдим. Ғарибгина хўжалигим бор. Ўзим 61 ёшдаман. Оилам тўрт жондан иборат. Катта қизим 21 ёшда, талаба, ўқитувчи бўлиб ишлайди. Мен союз аъзосиман, 1918 йилдан ҳибсга олингунимга қадар турли-туман совет муассасаларида муттасил равишда ҳалол ишлаб келдим. 1931 йилдан тикувчилик қиламан... Сўнгги пайтда ногиронлар артелининг кўзгу ишлаб чиқарувчи устахонасида ишлар эдим. Ўша ерда мени қамоққа олишди. Мен темирчилик ҳам, ўзбек тили бўйича ўқитувчилик ҳам қилдим...”**

Маҳбус ўзининг бекордан-бекорга қамоққа олинганини айтиб, ишини қайта кўриб чиқишларини илтимос қилди. Чиндан-да иши қайта кўрила бошлади: унинг савдогарларга ҳам, руҳонийларга ҳам, "муштумзўр"ларга ҳам алоқадор бўлганини тасдиқловчи бирорта ҳужжат, бирорта ашё топилмади. Аммо 1940 йил 1 январда Мирзо Ҳўқандийнинг иши бўйича чақирилган қўқонлик маърифатпарварлардан бири маҳбуснинг отаси газлама савдоси билан шуғуллангани ва 1924-1925 йилларда вафот этгунига қадар унинг Қўқонда газлама дўкони бўлгани ҳақида маълумот бериб, яна бундай деган: **“Тахминан 1933 йилнинг куз ойларида мен Навоий кўчасида Носиров Мирзо Хайрулла билан учрашиб қолдим. У кўчада кетаётган икки ўзбек аёлини кўрсатиб, қуйидаги аксилшўровий мазмундаги гапни айтди: “Аҳолининг турмуш кечириши мушкул бўлиб қолди. Халқни хор-зор қилиб қўйишди. Қаранг, шундай аҳвол туфайли ўзбек аёллари баданларини жуҳудларга сотадиган бўлишди. Эвоҳ, бундай ҳокимиятдан қандай қилиб қутилса бўлади?”**

Ўша йилнинг 9 январида сўроққа чақирилган бошқа бир гувоҳ бундай кўргазма берган: **“Мен Носиров Мирзо Хайруллани 1919 йилдан 1920 йилгача бўлган вақтдан бери биламан. У муаллимлик қиларди. Мен 1920 йили РККА (Қизил Армия — *Н. К.*) га олиниб, 1927 йили қайтиб келдим... Қаюмов Пўлатжоннинг сўзларидан шу нарса маълумки, Носиров Мирзо Хайрулла 1917 йилга қадар Қўқондаги жадид мактабининг муаллими бўлган. 1927 йили мен Носиров Мирзо Хайрулла билан Қўқон музейида бирга ишлаганман. Носиров шу даврда шеър ёзиш билан машғул эди. Бир куни Носиров менга бир шеърини ўқиш учун берган. Бу шеър советларга қарши қаратилган эди. У бу шеърда Совет ҳокимиятидан норозилигини ифодалаган эди... Мен бу шеър билан танишганимдан кейин уни ишдан ҳайдаганман”.**

Мирзо Ҳўқандий мана шу икки кимсанинг чақуви билан қамалган эди. НКВД ходимлари унинг ишини қайта кўришга киришганларида фақат шу икки кимсадан кўргазма олишни лозим, деб топганлар ва шу кўргазмалар асосида маҳбуснинг шикоят хатини рад этганлар.

Лекин орадан бир ой ўтгач, НКВДнинг Фарғона вилояти бўлими мазкур шеърни советларга қарши қаратилган, деб баҳолаш учун етарли асос йўқ, дея ҳисоблади ва НКВДнинг Қўқон бўлимига маҳбуснинг аксилшўровий шеъри учун Қўқон музейидан бўшатилгани ҳақида маълумотнома олишни, шунингдек, яна икки-уч кишини маҳбус ҳақида кўргазма бериш учун чақиришни, мабодо маҳбусни қораловчи янги маълумотлар топилмаса, жазо муддатини камайтиришни буюрди.

Олиб борилган қидирувлар натижасида Мирзо Ҳўқандийнинг Қўқон Ўлкашунослик музейида ишлаганлиги факти мутлақо тасдиқланмаган. Лекин 1940 йил 16 мартда сўроқ учун чақирилган шоир Чархий қаламкаш дўстининг рассом ва ҳаттот сифатида турли идораларга пешлавҳа ёзиб бергани, камгап бўлгани ва жиддий мавзуларда шеърлар ёзганини айтганига қарамай, 1927 йилда битилган мухаммасдаги маълум бир сатрларнинг, ҳатто ўзининг ҳам айрим сатрлари советларга қарши руҳда холис эмаслигини эътироф этади.

Хуллас, зикр этилган йилнинг 20 мартида маҳбуснинг шикояти яна бир бор рад этилади.

Бечора шоир ҳақиқат ва адолат ахтариб тегишли идораларга мурожаат этади. Яна маҳбуснинг "жиноий иши"ни қайта кўриш ишлари тиклангандек бўлади. Юқорида номи сир тутилган икки кимсадан ташқари, 1927-1928 йилларда Осори атиқа комитетининг Қўқон бўлимида хизмат қилган А. М. Мисенко, мактаб муаллимларидан Х. Аҳмадхонов ва М. Хайриддинов терговга кўргазма берадилар. Бироқ улар ҳам сўроқ жараёнида Мирзо Ҳўқандийга қўйилган айбларнинг асоссиз эканлигини дадил айтолмайдилар. 1940 йилнинг 1 декабрида маҳбуснинг навбатдаги шикояти ҳам узил-кесил рад этилади.

Мирзо Ҳўқандий 1943 йили Тошкент вилоятининг Зангиота туманида беш йиллик тергов ва қамоқ азоблари орқасида жон таслим этади. У бир мухаммасида бундай ёзган эди:

Бўлди даврон кулфатидан қад дуто,
мен кимга дей,
Рангларим ранжу аламдин қаҳрабо,
мен кимга дей,
Топмадим эл ичра бир ҳасраткушо,
мен кимга дей,
Маҳрам эрмас рози дилларга сабо,
мен кимга дей,
Бўлди ғамдин лоладек кўксим қаро,
мен кимга дей.

Шоир бу сатрларида ўзининг мустабид тузум давридаги фожиали тақдирини башорат қилган эди.

Бошқа қатағон даври қурбонларидек, Мирзо Ҳўқандий номи, ижоди ва хайрли ишлари ҳам асло унутилмайди. Шоирнинг пароканда меросини тўплаш, ўрганиш, нашр этиш ва унинг хотирасини абадийлаштириш биз авлодларнинг шарафли бурчимиздир.

Наим КАРИМОВ

Тақдирлар

ОДАМДАН ИЗ ҚОЛАДИ

Ҳар зумда ўлимни кутиб яшамоқ,
Унинг ўзидан ҳам даҳшатлироқ ҳис.
Сенга шундай юрак бермишди Ҳаллоқ,
Боқдинг ажалнинг ҳам кўзига мунис.

Абдулла ОРИПОВ

Ўлмас Умарбеков ҳаёт бўлганида шу кунларда 70 ёшга тўларди. Шундай дейман-у, лекин Ўлмас акани сира етмиш ёшли мўйсафид қиёфасида тасаввур қилолмайман. У ҳамишагидек навқирон, ўктам, хушсурат бўлиб кўз олдимда гавдаланаверади, гавдаланаверади...

"Ёзувчининг асарларини ўқиб, унинг қанақа одам эканлигини билиш мумкин" деган гап бор. Агар шу сўзлар ҳақиқат бўлса, Ўлмас Умарбеков асарлари унинг ўзига, унинг ўзи асарларига ўхшаб кетарди. Дилбар услуб... Ширин тил... Сокинлик... Чуқур мулоҳаза... Қандайдир... кузги япроқларнинг шивирлаши янглиғ ўйчан ва маъюс бир оҳанг...

Дилларни ёритиб юборгувчи самимият ва олижаноблик... Ҳаммаси, ҳаммаси бор эди унда.

Одатда Ўлмас Умарбеков ҳақида гап кетганда, уни "Омадли ёзувчи", "Бахти кулган инсон" дейишади. Бу гапларда ҳам жон йўқ эмас.

У илк ҳикоялари, қиссалари биланоқ адабий жамоатчилик эътиборини ўзига қаратган, Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Саид Аҳмад сингари улкан сўз санъаткорлари назарига тушган эди. "Халқ ёзувчиси", "Санъат арбоби" сингари фахрий унвонларга сазовор бўлган, асарлари Давлат мукофотлари билан тақдирланганди. Хусусан, "Севгим, севгилим", "Ёз ёмғири", "Одам бўлиш қийин", "Қиёмат қарз", "Шошма, қуёш", "Кузнинг биринчи куни", "Фотима ва Зуҳра" сингари роман, қисса ва пьесалари, ўнлаб ҳикоялари адабиёт оламидаги ҳодиса сифатида эътироф этилган, мухлислар томонидан қизғин кутиб олинганди. Унинг пьесалари асосида саҳналаштирилган спектакллардаги бош ролларни Сора Эшонтўраева, Шукур Бурҳонов, Наби Раҳимов каби буюк санъаткорлар ижро этган эдилар.

Шу маънода, Ўлмас акани ҳақиқатан ҳам "Омади кулган ёзувчи" дейиш мумкин эди.

Аммо аслини олганда... у ҳам худди сиз-у биз каби оддий бир инсон эди. Унинг ҳам ўз ташвишлари, муаммолари, орзу-армонлари, оғриқ-у изтироблари бор эди. Лекин булар ҳақда қарийб оғиз очмасди. У ҳаддан ташқари оғир ва босиқ, ички маданияти ниҳоятда кучли, ҳар бир нарсага жиддий ва сокин қарайдиган, камгап ва камтарин инсон эди.

Эсимда бор, бундан ўн-ўн беш йил муқаддам бир шоир оғайним билан Ўлмас аканикига боргандик. Ўшанда дўстим адибнинг мўъжазгина ҳовлисини, ниҳоятда оддий ва камтарин турмуш тарзини кўриб ҳайратга тушган, "Воҳ! Шундоқ одам уч қаватли уйда яшаса керак, деб ўйлардим" деганди. Ким билсин, балки бошқалар ҳам шундай ўйлаган бўлишса, ажабмас?!

Лекин аниқ биламанки, Ўлмас ака бунақа нарсаларга ўч эмасди. Ҳатто 60 йиллик юбилейини ўтказиш масаласи билан ҳузурига борганимизда ҳам маъюсгина кулимсираб қўяқолган, бепарво қўл силкиб, рад этганди. Бунақа тантана-ю ҳашамларни ёқтирмасди.

У шу тахлит яшади ва ижод қилди. Икки-уч қаватли иморат солмади-ю, лекин ўз асарлари билан ўзига "шоҳона қаср" қурди, ўзидан кейин ўчмас излар қолдирди. Буни ана шу "қаср" остонасидан ҳатлаб ўтган, адиб оламига қадам ранжида қилган юзлаб, минглаб китобхонлар, Ўлмас Умарбеков ижодининг мухлислари яхши биладилар.

Бизда "ижодкор жасорати" деган сал баландпарвозроқ туюлгувчи бир ибора бор. "Фалончи шундоқ аҳволда бундоқ иш қилган" қабилидаги мисоллар келтиришни ёқтирамиз.

Ҳолбуки, ўшанда биз, "Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ" деганларидек, шундоққина ёнимизда ажойиб бир ёзувчи "мангу дунё бўсағасида" турганини кўриб, била туриб, ёниб ижод қилаётганидан бехабар эдик. Йўқ, билардик. Унинг романи, қисса ва ҳикоялари пешма-пеш эълон қилиниб турарди. Фақат адиб уларни қай ҳолатда, қандай азобда ёзаётганини билмасдик, холос.

Ўлмас Умарбеков ҳаётининг сўнгги фаслида бир ука, бир шогирд сифатида унинг ёнида кўп маротаба бўлишимга тўғри келгани эсимда. У гапира олмасди. Кетма-кет қилинган жарроҳликлар уни бу бахтдан маҳрум қилиб қўйганди. Шунга қарамай, "суҳбатлашардик". Одатда фақат биз гапирар, у эса каттагина ён дафтарчасига ёзиб, "савол-жавоб" қиларди.

Ана ўша "суҳбат"лар асносида мен Ўлмас аканинг "Фотима ва Зуҳра" романини ёзиб тугатганини, "Қизимга мактублар" номли хотира-қисса, "Оқсоқол" номли пьеса ва ўнлаб янги ҳикоялар устида ишлаётганидан бохабар бўлган эдим. Лекин мен ўша кезлари Ўлмас ака бу асарларни гоҳ Москвада, гоҳ Тошкентда касалхонада ётган пайтлари бир бўлак фанер устига қоғоз қўйиб, минг азобда ёзганини билмас эдим. Одатда, умри тугаётганини билган одамлар умидсизланиб қоладилар. Лекин Ўлмас акада аксинча бўлганди. У яшаш, яратиш учун ўзида куч топа олган эди.

Шу ўринда, бир иқтибос келтирамиз. Бу Ўлмас Умарбековнинг ўз турмуш ўртоғи Зуҳра опага ва қизи Умидага ёзган мактубларидан айрим сатрлар. Ўйлайманки, ана шуларнинг ўзиёқ бу инсон ўлимнинг кўзига ҳам тик қарай олганига шоҳид бўла олади.

"Жоним, Зуҳрам! Мен албатта яшашни истайман. Даволанишдан эринмай, тузалишга ҳаракат қиламан. Лекин кўнглимда умрим битганини сезиб турибман, илож қанча.... Сенинг қўлингни тутиб ухласам-у, уйқумда узилсам, яхшироқ бўларди. Мен умримда сени учратганим, топганимдан сўнгги нафасда ҳам ўзимни бахтли сезаман. Мен сендан миннатдорман, жоним..."

"Она қизим, Умида!

Мен оғир хасталик, чидамсиз азоб билан олишиб, яна бир неча йил яшаш, сенинг тўйингни кўришга жон-жаҳдим билан ҳаракат қиламан, кейин майли, ҳар нарсага розиман. Лекин бу фақат менга боғлиқ эмас. Буюргани бўлади, насиба, қисмат..."

У Зуҳра опага ёзган бир хатини "Мен ўлимдан қўрқмайман" деган сўзлар билан тугаллаган эди.

Ўлмас Умарбеков ана шунақа Инсон ва Ижодкор эди. У ҳар қандай ҳолатда ҳам ўзини ва ўзлигини сақлаб қололган, қалам ва қоғоз билан ўз тақдирини яратган мард ва ҳалол, беғубор инсон эди.

Менда Ўлмас ака дастхат ёзиб совға қилган бир неча китоблар бор. Уларга муаллифнинг қўли текканни, унинг бармоқлари тафти, нафаси сингиб кетгани учун ҳам мен учун қадрли, авайлаб сақлайман.

Мана шулардан бири.

1994 йилнинг қиши. Авжи чилла. Қор йўқ, лекин совуқ "чақади". Шу куни Ўлмас аканикида бўлдим. У "Мўъжиза", "Ота ва ўғил" деган янги ҳикояларини тахт қилиб қўядиган, мен уларни эртага радиога олиб бориб топширишим керак эди.

Ўлмас ака, Зуҳра опа учовимиз анчагина суҳбатлашиб ўтирдик. Адиб таваллудининг 60 йиллиги яқинлашиб келаётган кезлар эди. Лекин... лекин ана шу қувонч Ўлмас ака ва унинг хонадонига татимасди. Ўлмас ака ўзи ёзгандек, **"Кун сайин, соат сайин мангу дунё бўсағасига яқинлашиб келаётган эди..."**

Устоз Саид Аҳмад ўзининг Ўлмас Умарбеков ҳақида ёзган "Киприкда қолган тонг" қиссасида айтганидек, у шундоққина рўпарамда, "ёқимли жилмайиб ўтирарди". Мен эса ҳайратда эдим.

Саид Аҳмад хитоб қилганича бор. "Ё, қудратингдан, ўргилай Худо, бу болага дунёни тарк этар чоғи жилмайишига қайдан куч ато этдинг!" деганди у.

...Лип этиб чироқ ўчиб қолди. Зуҳра опа шам ёндириб, стол четига қўйди. Телефон жиринглади. Опа яна қўшни хонага чиқиб кетди. Ким биландир гаплашаётгани эшитилди.

Ўлмас ака икковимиз эса терлаб кетган дераза ойнасидан ҳовлига термулган кўйи жимгина ўлтирардик. Шифтда ва хона деворларида уй жиҳозларининг баҳайбат кўланкалари худди эртаклардаги баҳодир устидан ғолиб чиққан аждаҳо мисоли рақсга тушаётгандек лапиллаб, лопиллаб турарди.

Шу пайт Ўлмас аканинг паст, хирқироқ товуши жимликни бузди.

"Эркин... Ука... — деди у бўйнига танғилган докага бармоғини босганча қийналиб гапираркан. — Адабиёт худди океанга ўхшайди. Унга ҳамма сиғади... Ҳамма ўз кемасида сузиши керак. Лекин шуни раво кўрмайдиганлар йўқ эмас... Бошга тушган синовлар одамни кўп нарсага ўргатади. Ҳушёр бўлинг! Дўст-душманни ажрата билинг! Ёзинг, фақат ёзинг! Шугина сизни ҳамма нарсадан халос этади..."

Шу куни адиб хонадонидан хайрлашиб чиқиб кетарканман, у ўз "Сайланма" асарларининг биринчи жилдини қўлимга тутқазди. Автобус бекатига етиб бордиму, сабрим чидамади. Китобни очдим. Унинг ички муқовасига қуйидаги сўзлар ёзилган эди:

"Ҳурматли, садоқатли, қаламкаш-ҳамкасб укам Эркинга энг олий дил тилаклари — ижодий парвоз, фаровон турмуш, бахт ва соғлиқ тилаб
Ўлмас УМАРБЕКОВ"

Бу устознинг сўнгги тилаклари ва менинг ундан олган сўнгги дастхатим эди. Шундан кейин ҳам унинг охирги кунларига қадар кўп маротаба учрашдик. Энди буниси, бошқа ҳикоя...

Эркин УСМОНОВ

Воқеа

БИР КУНЛИК КИРАКАШ

ёки ажал остонасидан қандай қайтганлигим ҳақида

— Тирикчиликнинг айби йўқ, қўшни. Ҳозир кўпчилик киракашликдан нон топаяпти. Ҳатто «Нексия», «Мерседес» минганлар ҳам баъзан «клиент»ларимизни илиб кетаяпти, — деди 5-6 йилдан буён шу иш билан шуғулланиб, бола-чақа боқаётган қўшним. Айниқса, кейинги пайтда Тошкент кўчаларида машина кўпайиб кетди. Лекин карвон кўп, ризқи бошқа экан. Ҳар куни нон-чойга, болаларнинг қалам-дафтарига, сигаретга пул чиқиб турибди. Нолимайман...

Қўшнимдан бу касбнинг сир-асрорини эзмаланиб сўрайман.

— Энг аввал ҳужжатлар жойида бўлиши керак. Патент шарт эмас. 90 фоиз киракаш патентсиз ишлайди. Машинангиз ярақлаб турсин. Салондан бензин ҳидидан кўра, дезодарант ҳиди анқиб тургани яхши. 3-4 та шўхроқ кассеталардан олиб юринг. Ёшлар қизиқади. Шунда кира ҳақига тортишмайди. Ҳа, айтганча, спидометрни улаб қўйинг. Назорат учун. Бензин пулидан ташқари 2,5-3 минг топсангиз, дўппини осмонга отаверинг. Сиз ҳозирча бу соҳада янгисиз, бекатларда машинангиздан кўп узоқлашманг. Йўқса, баллонларингиз «ўз-ўзидан пучайиб қолиши мумкин...

Қўшнимнинг «кўрсатмалари»га амал қилиб, «Жигули»мни кечқурун тайёрлаб қўйдим. Эрталаб соат 7 да маҳалламиздаги ёқилғи қуйиш шаҳобчасига кириб келдим. 10 литр бензин — 2800 сўм. Хизмат ҳақи — 100 сўм. Шаҳобча компютери роппа-роса 10 литрни кўрсатган бўлсада, назаримда 1 литр камроқ қуйишди. Шунисигаям шукр. Мўйловдор амакиларнинг ҳам тирикчилиги, катта-кичик чиқимлари бор. Тушуниш керак...

Ана шундай хаёл билан Форобий кўчаси бўйлаб 2-ТошМИдан Беруний метроси томон ғизиллаб кетдим. «Ўзбекистон» маҳалласида икки нафар ёш йигитча тўхтатди.

— Ока, Чорсуни гўшт бозорига ташлаб қўйинг.

— Чиқинглар.

— 400 сўм берамиз.

— Майли, — дейман, «почин»га хурсанд бўламан.

Манзилга етиб келдик. Йигитчалар пулни тўлаб, «раҳмат»ни насия қилиб кетишди. Спидометрга қарайман, 8 километр. Демак, 1 километр учун 50 сўмдан ҳақ беришибди. Айтишларича, тажрибали киракашлар ҳар бир километрга 10 сўмдан олишаркан.

«ГУМ» бекатидан ўтиброқ тўхтайман. 1-дорихонанинг тўғрисидан то сурнайчилар «орол»часигача мижоз кутиб турган 10 га яқин машина санайман. Ҳафсалам пир бўлади. Олдинга қараб юраман. Ҳадрада чапга бурилиб, «Ганга» ёнида тўхтайман. Бу ер ҳам тирбанд. 3 нафар ҳайдовчи бир жойга тўпланиб, ниманидир гаплашиб туришибди. Назаримда биттаси мен томонга ўқрайиб қараб қўйгандек бўлди. «Нонимизни яримта қилма» демоқчи шекилли. Без бўлиб ўтиравердим. Шу пайт машинамга ёши 70 ларни қоралаб қолган бир отахон яқинлашди. Олдинги эшикни очдим.

— Йўл бўлсин, ота?

— Эски шаҳарга ташлаб қўй, болам.

— Ўтиринг.

Машина энди жойидан қўзғалиши билан, кутилмаганда, отахон «тўхтат, болам, мошинанг менга тўғри келмади», деб қолди. Тўхтадим, ҳайрон бўлиб отага қарадим.

— Хафа бўлма, болам, мошинанг атирди иси экан. Астмам бор, кўтаролмайман...

Назаримда бояги «рақибим» менга қараб мийиғида кулиб қўйгандек бўлди. Аччиқландим. Машинамни жаҳл билан Чорсу томонга ҳайдаб кетдим. «Табиат музейи» қаршисида тўхтадим.

Бундан 7 йил муқаддам, Тошкентга янги кўчиб келган кунларимизда болаларим билан музейни томоша қилганимиз ёдимга тушди. Яқинда телевизорда кўрсатишди. Деярли ҳеч нарса ўзгармабди. Ўша-ўша экспонатлар...

Хаёлимни орқа эшикнинг очилиши бўлди.

— Ойинг ўргилсин, шундоққина Чиғатой дарвозага элтиб қўйгин, 200 сўм бераман.

— Ўтиринг, ойи.

60 ёшлардаги онахон катта чарм сумкасини «гурс» эткизиб орқа ўриндиққа ташлади-да, ўзи ҳам жойлашиб олди. «Ишқилиб, сумкасининг таги тоза бўлсинда...»

Онахоннинг оёғи енгил экан: ишим юришиб қолди. Ўзига тўқроқ яна бир кампирни Чиғатойдан Қора-Қамишгача 500 сўмга олиб бориб қўйдим. У ердан яна 500 сўмга Белтепага ўтдим. Бир мижозни 200 сўмга Ибн Сино бозорига ташлаб қўйдим. Бозор-ўчар қилган бир кишини олиб, 200 сўмга Жар-Ариққа — маҳалламга ўтдим. Вақт ҳам пешинга яқинлашибди. Бира-тўла тушлик қилиб оламан, деб уйга кирдим. Пулни ҳисобладим. Роппа-роса 2000 сўм. Бошланиши чакки эмас. Тушлик қилиб ўтириб, мулоҳазага берилдим: пойтахт ДАНига қойил қолса бўлади. Қоидани бузмасанг, тўхтатишмайди. Солиқчилар ҳам кўринишмади. Айтишларича, баъзан патент сўраб гаранг қилишаркан. Тўғри, ойига 30-35 минг сўм олиб, киракашлик учун рухсатнома берувчи, патент пулини ўзлари тўловчи қандайдир фирмалар бор эмиш. Лекин улардан наф кам бўлганлиги боис, деярли ҳеч ким қизиқмас экан.

«Пулни пул чақиради» деган илинжда 2000 сўмни ёнимга жойлаб, яна «иш»га отландим. «Ибн Сино» мавзесидан «Ипакчи»гача 2 нафар аёлни 300 сўмга олиб кетдим. «Гулзор»да 3 та йигит «Чилонзор» метросигача 600 сўм берадиган бўлишди. Чўғи оздай туюлди-ю, рози бўлавердим. Боиси — биз то кира ҳақини келишгунимизча, машинамнинг орқа тарафига яна 2 та «Жигули» келиб тўхтади. Иссиғининг борида йигитларни олдим-у жўнаб қолдим...

Бугунги Тошкент кўчаларига ҳавасинг келади: кенг, равон, оқшомлари чароғон. (Тўғри, Ибн Сино, Жар-Ариқ мавзеларида, «Талабалар шаҳарчаси»да, Чуқурсой томонларда ҳали ўнлаб «ярадор» кўчалар бор. У ёқларда машина юриб эмас, гўё «ҳаккалаб» кетаётгандек туюлади. Ноумид — шайтон. Мавриди келиб, бу кўчалар ҳам обод бўлиб қолса, ажабмас). Чилонзорда мижоз кўп бўлади, деб эшитганим бор. Шу боис бу ерда кечгача айландим. Ҳатто «машҳур» Қатортол кўчаси-ю, «Ҳосилот» кафесигача 2-3 бориб келдим. Бир маҳал метро бекати ёнида тўхтаб пулларимни санадим. Жами 4900 сўм ишлабман. Энди уйга қайтсам ҳам бўларди-ю, пулга қизиқиб қолдим. Шу ерда овқатланиб олиб, яна бир оз айланишга аҳд қилдим. Метро бекати ёнидаги ошхонада 500 сўмга бир коса ҳасип, 100 сўмга 1 та ёпган нон, 50 сўмга бир чойнак кўк чой олиб, ҳузур қилиб овқатландим. Машинага қайтдим. Толиқибманми ёки олимлар айтганидек овқатдан сўнг инсон танасидаги қон ҳақиқатан ҳам кўпроқ ошқозон атрофида айланадими, ишқилиб, ўриндиқда ўтириб мизғиб қолибман. Бир пайт машиналар шовқинидан уйғониб кетдим. Қоронғи тушибди. Соатга қарайман. Кечки 8. Спидометр 52 километрни кўрсатаяпти. Демак, 4 литр бензин сарфлабман. Бакда яна 5 литрдан зиёд бензин бор. Машинани ўт олдирдим. Мотор қизигунча, яна бир марта пулларимни санаб олдим. 4250 сўм. Бензин пулидан ташқари 1350 сўм қолаяпти. Овқатланмасам бўларкан...

Шу пайт баланд бўйли бир йигит олдинги эшикни очди:

— 3 кишимиз. «Эркин»га ташлаб қўймайсизми?

— Қанча берасизлар?

— Спидометр бўйича. Ҳар километрга 100 сўмдан.

— Майли-ку-я, дейман муғомбирлик билан, — лекин қайтишда одам бўлмайди...

— Яна 500 сўм қўшиб берамиз.

— Бўпти, ўтиринглар.

— Фақат бетонкадан «Солнечний» билан юрасиз.

— «Ўзгариш» билан яқинроқку...

— Ишимиз бор.

— Ихтиёринглар. Пулни тўласанглар бас...

Ўзи кўнглим ниманидир сезгандай бўлди-ю, барибир пулга ўчлик устунлик қилди. Чунки яна 3000 сўмга яқин ишлаб олишим мумкин эди. Қайтишда биронта мижоз учраб қолса, яна яхши.

Мен билан савдолашган йигит олдинга, яна бир ўзбек йигит билан ёшгина ўрис қиз орқа ўриндиққа ўтиришди. Базми жамшид бор шекилли... Лекин бировларнинг шахсий ҳаётига аралашишга ҳақли эмасман. Менинг вазифам — «лўлининг эшагини суғориб, пулини олиш»,

Шаҳардан чиқаверишдаги ДАН масканидан ўтиб, «Қуёшли» томон ғизиллаб кетдим. Кайфиятим яхши. Ўзимча бугунги даромадни хомчўт қиламан. Мижозларим ҳам чурқ этмай, магнитофондан таралаётган қўшиқни тинглаб боришаяпти. «Қуёшли» кўрғони кўпригига яқинлашиб, энди пастки йўлга тушмоқчи бўлаётгандим, ёнимдаги йигитнинг таҳдидли овози эшитилди:

— Тўғрига, Чиноз томонга ҳайда!

Юрагим «шиғ» этди. Оёқ-қўлим бўшашгандек бўлди. Лекин сир бой бергим келмади.

— Кечирасиз...

— Гапни кўпайтирма! Ё биқинингдан дарча очиб қўяйми?!

Қоронғида нималиги кўринмаса-да, спортивкам устидан баданимга ўткир тиғ қадалганини сездим. Хаёлимдан «пичоқ бўлса керак», деган фикр «ялт» этиб кетди. Бу орада кўприкдан тўғрига ўтиб кетдим. Кетаяпмизу кўз олдимдан болаларим, яхши-ёмон кўрган-кечирганларим худди кино лентасидек бир-бир ўта бошлади. Кўзимга на пул, на машина кўринди.

— Йигитлар, шу машина сизларга, мен тушиб қолай...

— Секинлашма! Ё ажалингдан беш кун олдин ўлиб кетмоқчимисан? — деди орқа ўриндиқдагиси ва бўйнимга чилвир солди.

— Бўпти, фақат чилвирингни ол, йўлни кўролмаяпман... — Нафасим бўғилиб, овозим чиқмаётгандек туюлди.

— Чилвирни ол, — деди биринчи йигит шеригига. Сўнгра важоҳат билан сўзида давом этди:

— Уч кун бўлди «нарёқдан» қайтганимизга. Биз билан ўйнашма! Йўқотадиган нарсамиз йўқ. Чинозга ташлайсан-у, орқангга қайтаверасан!

Бу орада иккинчиси чилвирни бўйнимдан суғуриб олди. Орқадан ўрис қизнинг қичқириғи эшитилди:

— Вы, что, ребята, какой Чиназ? Меня дома ждут!

— А ты, сука, замолчи!

Назаримда юзига тушган шапалоқдан қизнинг кўзларидан ўт чақнаб кетди. Пиқиллаб йиғлашга тушди.

— Не повезло тебе, детька, с нами. Не надо было сегодня на «работу» выходить...

Қор аралаш ёмғир шивалай бошлади. Чинозга қараб кетаяпмиз-у хаёлимда минг хил фикр ғужғон ўйнайди. Бу ёғи нима бўларкин. Камига шукр қилмадим-а... Афтидан қиз ҳам нафс қурбони бўлганга ўхшайди. Ёдимга икки йил муқаддам матбуотда шов-шув бўлган «Данғара воқеаси» тушади. Ўшанда қишлоқда яшовчи ёшгина эр-хотин 8 нафар киракаш ҳайдовчининг умрига зомин бўлганди. Наҳот мени ҳам шундай аянчли қисмат кутаяпти? Нима қилиш керак, бу нусхалардан қандай қутилса бўлади? Шартта машинани тўхтатиб, ташлаб қочсаммикан? Қиз бечоранинг аҳволи нима кечади... Аксига олиб, бугун пана-пастқам жойларда радар тутиб турадиган ДАН ходимлари ҳам кўринишмаяпти. Балки Чинозга етиб олсак, эсон-омон қўйиб юборишаш... Чинозга яқинлашганимиз сайин ёмғир кучайди. «Датчик» бензин тугаётганлигини аллақачон «хабар қилган». Катта йўлнинг ўнг томонида жойлашган ёқилғи қуйиш шаҳобчасида бу сафар ҳам тирик жон кўринмайди. Деярли йил — ўн икки ой ишламайдиган бу шаҳобча ҳеч бензин олармикан ўзи? Агар олса, кимга сотаркан... Вазиятдан қутилиш чорасини излайман. «Секретка»ни босиб, машинани ўчириб қўйсаммикан? Йўқ, сезиб қолишади. Яхшиси, ўзи ўчгани маъқул. Худо — меҳрибон, бир йўл кўрсатар ахир...

— Чинознинг қаерига борасизлар? Бензин тугаяпти.

— Тугаганча ҳайдайвер! Балиқ бозоридан ўтиб, дарё кўпригига етмасдан ўнга бурасан. Озроқ ичкарига кирамиз.

Дарё бўйини биламан. 3-4 та балиқчининг кулбасидан бошқа нарса йўқ. Ҳамма ёқ жинғилзор, шурҳоқ ерлар. Фақат майда тошли битта йўл кириб боради. Бу об-ҳавода йўлдан сал четга чиқсанг, ботиб қолишинг тайин гап.

Катта йўлдан ўнгга бурилиб, ичкарига 50 метрча юрган ҳам эдикки, машина бир-икки силкиниб, ўчиб қолди.

— Етиб келдик. Бензин тугади.

— Канистрингда бордир, сенларда «запас» юради-ку!

— Менда йўқ. Шаҳардан ташқарига чиқаман, деб ўйламагандим.

— Чиқ, багажнигини текшириб кўр! — деб ёнимдаги йигит шеригига буйруқ берди.

Ёмғир кучайгандан кучайди. Гўё осмоннинг туби тешилган-у кимдир челаклаб сув қуяётгандек. Иккинчи йигит салонга қайтиб кирди.

— Бензини йўқ.

— Бўлмаса, кутамиз. Биттаяримта учраб қолар.

Ўтирибмиз. Қизнинг ҳам овози чиқмайди. Тақдирига тан берган кўринади. Машинанинг ичи сигарет тутунига тўлиб кетди. Гўё кечаги маҳбуслар аламини чекишдан олаётгандек. Бир маҳал ёмғир сусайиб, тингандай бўлди. Яна ярим соатлардан сўнг дала йўлида қандайдир шарпани илғадик.

— Фарани йўқ!

Чироқ ёруғида брезент плашч кийиб, велосипед миниб олган балиқчи бола кўринди.

— Ўзимизнинг сўтак-ку! Чиқ, қўлига пул бер, бирон баклашга бензин топиб келсин.

Иккинчи йигит машинадан тушиб велосипедчи билан гаплашди. У орқага қайтиб, анча вақтдан кейин бир баклашка бензин олиб келиб берди. Иккинчи йигит бакка бензинни қуйиб, балиқчига жавоб бериб юборди. Машинага ўтираётиб, сўкиниб ғудранди-да, эшикни жаҳл билан, жуда қаттиқ ёпди. Шовқин асносида ўриндиғим остидаги «секретка»ни ўчирдим. Сезмай қолишди.

— Машинани юргиз. Олдинга ҳайда!

Акселераторни 5-6 марта қаттиқ-қаттиқ босгандек бўлдим. Калитни бурадим. Стартер шағилладию, лекин мотор ўт олмади.

— Сен, аблаҳ, бир нарса қилдингми, — дейман?!

— Нима қипман. Корбюраторга бензин тўлиб қолганга ўхшайди. 3-4 қадам итариб юбориш керак.

— Менга қара, братан, без фокусов! Нақ калланги оламан!

— Ўзларинг биласизлар, мен айтдим-қўйдим...

«Эй, Худойим, дейман ичимда, қанийди иккаласи ҳам тушса, у ёғини ўзим бир амаллардим...»

— Туш, машинани итариб юбор! — деди олдинда ўтирган орқа ўриндиқдаги шеригига. Бироқ «Жигули» ва 3 киши ёш йигитга оғирлик қилдик. Машина эрмакка-да, жойидан силжимади. Каттаси сўкинганча ёрдамга тушаркан, мен томонга ўдағайлади:

— Қочишни хаёлингга ҳам келтирма! Барибир қочолмайсан! Бошқа йўл йўқ!

Индамадим. Тушавергин, ўзим биламан, дедим ичимда. Икковлон машинани 2-3 қадам итариб юборган ҳам эдикки, «секретка»ни қўшдим, калитни бурадим. Мотор гуриллаб ўт олди. Жон-жаҳдим билан акселераторни босдим. «06» моторли «Жигулим» ўкирганча олдинга сапчиди. Ҳамтовоқлар бақир-чақир қилиб ортимиздан югурди. Етолмади. 300 метрча олдинга юриб, катта тезликда орқага қайтдим.

— Сиди тихо, прорвёмся, — дедим қизга. У олдинги ўриндиқ суянчиғини маҳкам ушлаб олди. «Ё Раббим, Ўзинг қўлла», дедиму машинани йўлни тўсиб турган йигитларнинг устига ҳайдадим. Охирги сонияларда икки чеккага қочиб қолишди. Қолган-қутган бензин билан Чинозга етиб келдик. Шаҳарга кираверишда машинага 10 литр бензин қуйдим. Ҳар эҳтимолга қарши эски йўл билан юриб, эсон-омон Тошкентга кириб келдик.

Чилонзорнинг 9-мавзесида, ўрис қизнинг «дом»и олдида тўхтаганимда соат миллари тунги 12ни кўрсатаётганди. Уйга шошилдим. Авваллари машинани шаҳар кўчаларида ҳеч қачон 100 километр тезликда ҳайдамагандим. Шу оқшом ҳайдадим. Ажал остонасидан соғ-саломат қайтаргани учун Яратганга шукроналар айтдим...

Хонадонимиз эшигини ёнимдаги калит билан очиб, ичкарига кирганимда, болалар аллақачон ухлаб қолган, аёлим мудрабгина ўқувчиларининг дафтарини текшириб ўтирарди.

— Келдингизми, дадаси? Юришингиз ҳам бор бўлсин. Жуда хавотирландик.

— Кўявер, онаси, чумчуқ сўйса ҳам, қассоб сўйсин экан. Овқатингни суз. Холодильникда нимаңг бор...

Шундай дедим-у, юз-қўлимни чайиш учун ваннахонага кириб кетдим.

Ҳайдарали МАМАТОВ

Назм

Мўр терар ҳар неки
ссочқай киши,
Бўлди тирик гўрга
кирмак иши.

Алишер НАВОИЙ

ХОЖА БАҲОУДДИН МУРУВВАТИ

Қўли ишда бўлса-ю,
Оғзи ошга етмаса,
Кўнгил сенга берса-ю,
Дилдан чигил кетмаса.

Хирмон уйса тоғ-тоғ,
Қумурсқалар ташиса,
Ёрлақадинг деб билмам,
Очликдан бош қашиса.

Адл-инсоф қил, йўқса —
Ўзни суфий демайман:
Икки дунё, Худоё,
Халқ емаса — емайман!..

Султон МУРОД

ДУДОҒИМДАН БЎСА ОЛГАНДА ҲИЖРОН

ҚАДР

Қўҳна денгиз қизғонганда бир қултум сувин,
Шаршарали гўзал тоғлар этганда қувғин,
Фақат сахий офтобгина ушалса нурин,
Олдимизда оққан сувни эсга оламиз,
Саҳро чўллар бағрида биз чанқоқ қоламиз.

Боғлар аро ишваланмай турфа хил гуллар.
Мақсади йўқ, хатарларга тўлганда йўллар,
Баъзан бизга гул тутганда бегона қўллар,
Садоқатсиз севгимизни ёдга оламиз,
Ҳижронларнинг оловида ҳиссиз қоламиз.

Назарига илмаганда чин дўстлар ҳатто,
Яшашда ҳам қолармиди заррача маъно?
Фақат дардни куйласа гар куй, қўшиқ, наво,
Инсонийлик қадримизни қўмсаб ёнамиз,
Бахтсизликнинг азобидан мағрур тонамиз.

Хумор кўзлар қариликнинг пардаси аро,
Кўзгу узра ажин босган юзга тушганда
Ниҳолдайин қоматимиз тутганда асо,
Елдек учган ёшлигимиз эсга оламиз,
Армонларнинг шуъласида ожиз қоламиз.

Ўлар пайтда ҳеч ким бизга қилмаса парво,
Ўтгандан сўнг бир калима кўрмаса раво,
Жаҳаннамни бизга ҳадя этса у дунё,
Биз ўшанда бу дунёни эсга оламиз,
Тавбаларнинг ёмғирида ивиб қоламиз.

КУЗ

Тоғу тошлар узра шағирлайди сув,
Булбулларнинг сасин илғамас қулоқ,
Хомуш осмон тўкар ёшларин дув-дув,
Рангин чечакларсиз кўримсиз булоқ.

Ҳар ёнда шитирлар мезон япроғи,
Парқу булутчалар нурга кўланка,
Хазон бўлди сойнинг кўм-кўк дудоғи,
Самода чарх урар қарға-ю ҳакка.

Кўтаролмай шохин дов-дарахтлар жим
Ширин меваларин болга белайди.
Она ерга аста этганда таъзим,
Кузнинг шамоллари сочин силайди.

МАНГУЛИК ҚАЪРИ

Тонгларда янграган булбул ноласи,
Қалбимни титратар гўёки япроқ.
Хаёлим жисмингга бўлганда банди
Йўқлигинг дардимга қўшади фироқ.

Ўйлар суронига бўлганда тутқун,
Дудоғимдан бўса олганда ҳижрон,
Севгимга атолса аламли афсун
Маъюс истак чорлар яна сен томон.

Сирли бўлсин ишқим, бўлсин пинҳона,
Тилларим кесилсин айласам изҳор.
Ҳаёт гирдобида бўлай ягона
Шунда-да пок севгим этмайман инкор.

Кўнглим мажруҳ этган ўша илк туйғу
Севиш бахтин менга айлади инъом.
Сўнгги нафасгача мен билан мангу
Муҳаббатим яшар қалбимда мудом.

Азизим, мени деб ўртанма, куйма,
Сени ҳар кўришим менга буюк бахт.
Телба Мажнун мисол сен мени суйма,
Майли ёдинг билан яшайин карахт.

Хумор кўзларимни алдасин кўз ёш,
Ғунча лабларим ҳам бўлсинлар хазон,
Барибир қалбимда муҳаббат қуёш,
Барибир қалбимда муҳаббат пинҳон.

Насиба ЗОКИРОВА,
Бекобод педагогика коллежи 2-босқич талабаси

Таклиф

ШАРҒУНДА ХТП ТАШКИЛ ЭТИЛСА...

Республикамизда ва вилоятимизда соғлиқни сақлаш соҳаси хийла ривожланганлигини, назарияни амалиёт билан чамбарчас боғлаган ҳолда шуҳрат қозонаётганлигини жуда яхши биламиз. Айниқса, тиббиётнинг замонавий юксак техника билан қуролланганлиги кўпгина хасталикларнинг ташхисини ойдинлаштиради. Хилма-хил дори-дармонларни қўлланиш усулларининг кашф этилиши обрўйини янада кўтарди.

Шунга қарамай, узоқ ўтмишдан буён тўпланган бой маълумот ва тажрибалар, хусусан Абу Али ибн Синодек алломалардан мерос қолган табобатга оид маълумот ва тажрибалар ҳамон кундалик медицинамизда тўлалигича ўз ифодасини топмаганлиги ажабланарлидир. Тўғри, ана шундай таълимотга асосланиб шифобахш гиёҳлардан беморларни даволаш йўлга қўйилган. Республикамизда 500 дан ортиқ доривор ўсимликлар мавжуд, унинг атига 115 хилидан тиббиётимизда фойдаланилмоқда, холос.

Фикримча, бизнинг Сариосиё туманимизда, хусусан Шарғунда халқ табобат поликлиникаси ташкил этилса яхши бўларди. Бу соҳага тажрибали ва халқ тиббиётидан хабардор шифокорлар жалб этилиши керак. Поликлиникага улуғ аллома Абу Али ибн Сино номи берилишини жуда-жуда истардик. Сурхондарё вилояти Соғлиқни сақлаш бошқармаси бошлиғи Нодир Абдуллаев бу муаммони ҳал этишга яқиндан ёрдам беради, деган умиддамиз.

Аннамурод ЖУМАҚУЛИЕВ

Хабар

ТЕЛЕМУЛОҚОТ

Республика "Маҳалла" хайрия жамғармаси "Маҳалла зиёси" ўқув-услубий марказида Тошкент молия институти талабалари билан телемулоқот бўлиб ўтди. Мулоқотда Оқсоқоллар кенгаши ва "Маҳалла" жамғармаси фаоллари ҳамда институт талабалари иштирок этдилар.

Унда молия институти ректори, академик М.Шарифхўжаев ҳозирги ёшлар онгида меҳр-оқибат, садоқат ва мурувват туйғуларини янада мустаҳкамлаш, инсонийлик, катталарга ҳурмат ва кичикларга иззат, муҳтож, ногирон, етим-есир, бева-бечора, ёлғиз қарияларга мурувват кўрсатиш, моддий ва маънавий қувватни кучайтириш каби инсонийлик фазилатлари ҳақида маъруза қилди. Шунингдек, меҳр-мурувватнинг исломий талқинлари, маҳалла ва меҳр-мурувват тушунчаларининг ўзаро муштараклиги, маънавияти юксак комил инсонни шакллантириш, бу эзгу туйғуларни ёшлар онгига, шуурига сингдириш юзасидан мунозаралар бўлди.

Марям АҲМЕДОВА

Ўзингни англаб ет!
Mustaqil gazeta HURRIYAT

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Исмат ХУДОЁРОВ

Таҳрир ҳайъати: Турсунали АКБАРОВ, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Наим КАРИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ (масъул котиб), Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

«Hurriyat» kompyuter markazida Elyor UBAYDULLAYEV tomonidan sahifalandi.

Газета Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими — А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. Тел-факс: 41-49-91. Тел: 41-52-72, 144-25-06.
E-mail: hurriyat@uzpak.uz

Индекс:
Якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Муҳиддин АБДУРАСУЛОВ

® — тижорат белгиси.

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 20.00
Буюртма — Г - 271
Т: 3664

Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.